

משנה - כלאים - רע"ב

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#) • [פרק ו](#) • [פרק ז](#) • [פרק ח](#) • [פרק ט](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#)

פרק ה

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#)

פרק ו

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#)

פרק ז

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#)

פרק ח

משנה א משנה ב משנה ג משנה ד משנה ה משנה ו

פרק ט

משנה א משנה ב משנה ג משנה ד משנה ה משנה ו משנה ז
משנה ח משנה ט משנה י

א

פרק

א

משנה

-

א

פרק

החטין והזנין. קורין לו בערבי זיוא"ן: אינן פלאים זה בזה. לפי שפשהשחיתו דור המבול את דרכם היתה הארץ גם היא מזנה את פרותיה והיו זורעים חטים ומוציאה זנין, הלכך לא הוי פלאים עם החטים. אבל עם שאר מיני תבואה הוי פלאים, ואף על גב דלא חזי למאכל אדם, מפל מקום פיון שפולכיכים אותו ממקום למקום למאכל יונים הוי פלאים [ג]: השערים ושבלת שועל. כל השנוים במשנה זוג זוג אינם פלאים זה בזה, אחד מזוג זה ואחד מזוג זה הם פלאים זה בזה. והא דאמרינן במנחות [דף ט.ו.] דכסמין מין חטים ושיפון מין שעורים, הני מילי לענן חלה שמצטרפין זה עם זה לשעור חלה, אבל לענן פלאים הוי פלאים זה בזה: ושבלת שועל. שעורים מדבריים ובלע"ז אוינ"א: כסמין. בלשון לע"ז אספילט"א: שיפון. בלע"ז סיגל"א. ומשום דכסמין ושיפון דמו להדדי אינם פלאים זה בזה: והספיר. יש אומרים ציצרקל"א בלע"ז. ורמב"ם פרש שקורין לו בערבי מא"ש: הפרקדן. רמב"ם פרש שהוא זרע דק שקורין לו בערבי גילבא"ן: וטפת. הוא קטנית שגרגרו עגלים לבנים וקורין לו קורטמא"ן. ואני שמעתי שטפת הוא שקורין לו גילבא"ן: והשעועית. קורין לה בערבי לוביא"ה: אינם פלאים זה בזה. אם זרע כל אחד עם בן זוגו:

פרק א - משנה ב

הקשות. קשואין שקורין בערבי פאקו"ס ובלע"ז קוקומברו"ש: **והמלפפונות.** נקראים בערבי כייא"ר ובלע"ז ציטרול"י: **רבי יהודה אומר כלאים.** ואין הלכה כרבי יהודה: **חזרת וחזרת גלים.** החסא הגדלה בגנים וחסא הגדלה בהרים: **עלשים.** של גנים ועלשי שדה, ונקראים בערבי הנדב"י: **פרשין.** של גנה וכרשי שדה, והם הנקראים בערבי כורא"ת ובלע"ז פורו"ש **{ה}**: **כסבר.** כך שמו בערבי כוליינדר"ו בלע"ז. תרגום ירושלמי כזרע גד, כבר זרע כסבר: **והרמוצה.** דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ כלומר באפר חם שיש בו רשפי אש לפיכך קורין לה רמוצה **{ו}**: **ופול המצרי.** פאסול"י בלע"ז: **והחרוב.** מין קטנית, וקורין לו חרוב לפי שתרמיליו שהזרע בתוכו הן דקין ועקמין כחרובין, והוא ממין פול המצרי:

פרק א - משנה ג

והנפוץ. הוא מין צנון ועליו דומים לעלי הלפת, הלכך לא הווי כלאים: **והתרובתור.** מין כרוב שקלחים שלו דקים: **תודין.** בערבי סילק"א ובלע"ז בליט"י: **לעונין.** בערבי קט"ף ובלע"ז ארמולא"ש: **השומנית.** שום מדברי והוא קטן מן השום הגדל בגנים: **בצלצול.** בצל מדברי קטן משאר בצלים לפיכך נקרא בצלצול: **פלסלוס.** מין תרמוס הוא. ותרמוס מין קטנית גדוע מר מאד ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקנוח סעדה:

פרק א - משנה ד

אגסים. בערבי אגא"ס ובלע"ז פירא"ש: **קרוסטומלין.** מין אגסים קטנים הדומים לעפצים שקורין מילין: **פרישים.** הם חבושים, בערבי ספרג"ל ובלע"ז קודוני"ש: **עזרדים.** בערבי זערו"ד ובלע"ז סורבא"ש: **חזרד.** תפוח יערי, תרגום וכפתור וחיזר: **אפרסקים.** בלע"ז פירשאג"ס, וכשהן

קטנים דומין לשקדים: שזפין. הרביב זיתים על רמון נפיק מנהון שזפין:
רימין. בערוך פירש פולצדקא"י בלע"ז:

פרק א - משנה ה

הצנון והנפוץ. אף על פי שהפרי והעלים דומין זה לזה הן פלאים זה בזה
לפי שאין טעם הפרי דומה, שהלכו בזה אחר טעם הפרי [ח]: לפסן. פירש
בערוך מרו"ו בלע"ז:

פרק א - משנה ו

כלב כפרי. כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה לשועל: היעלים.
מין חיה, ואקו מתרגמין ויעלא: ערוך. חמור הבר:

פרק א - משנה ז

אין מביאין אילן באילן. אין מרביבין אילן מאכל באילן מאכל מין
בשאינו מינו, או אילן סרק באילן מאכל, אבל אילן סרק באילן סרק כיון
שאין שום אחד מהם עושה פרי, כמין אחד חשוב ושרי: ירק בירק. מין
שאינו מינו: רבי יהודה מתיר ירק באילן. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק א - משנה ח

שקמה. אילן תאנה שגדל ביערים: סדן של שקמה. לאחר שנחתך
ונשארו שרשיו בארץ נקרא סדן, ואין נוטעין ירק לתוכו דהוי ירק באילן:

פִּיגָם. עֵשֶׂב שֶׁקוֹרִין לוֹ רוּד"א בְּלַע"ז : קִדָּה. מִין אֵילָן שֶׁל בְּשָׂמִים תִּרְגָּוִם קִדָּה קִצִּיעָה, וּכְתִיב (תְּהִלִּים מֵה) מִרְ וְאַהֲלוֹת קִצִּיעוֹת כָּל בְּגִדְתֶיךָ : חֲצוּב. מִין יָרֵק שֶׁשָּׂרְשׁוֹ יוֹרְדִים בְּעֵמֶק הָאָרֶץ בִּישָׁר וְאֵינָם נוֹטִים לְכָאן וּלְכָאן, וּבוֹ תַחֲסִי יְהוֹשֵׁעַ אֶת הָאָרֶץ [יא] : מְקָרוֹ. לְשׁוֹן קָר שֶׁתְּהֵא הִתְאַנְה מְקַרְרַת הַחֲצוּב שֶׁהוּא חֵם בְּיוֹתֵר. פְּרוֹשׁ אַחֵר שֶׁתְּהִיָּה עָלָיו לְצַל לְשׁוֹן קוֹרָה : מִימִיָּה לְתוֹכָהּ. שֶׁהָאֲבִטִיחַ לֵחַ וּמִלֵּא מַיִם : חֲלָמִית. בְּעֶרְבֵי כוּבוּז"א וּבְלַע"ז מלוו"א :

פרק א - משנה ט

הַטּוֹמֵן לִפְתַּת וְצִנּוֹנוֹת. כְּדִי שֶׁיְהִי נִשְׁמָרִים תַּחַת הַקֶּרֶקַע, שְׁלֵא כְּדָרְךָ שֶׁתִּילָה, גְּלִי דַעֲתִיָּה שְׂאִינּוֹ רוֹצֶה בְּהַשְׂרֵשְׁתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁטָּמֵן אֶגְדָּה שֶׁל לִפְתַּת וְאַגְדָּה שֶׁל צִנּוֹנוֹת יַחַד : **אִם הָיוּ מְקַצֵּת עָלָיו מְגִלִּין.** מְשׁוּם שֶׁבַת נִקְטִיָּה, דָּאִם הָיוּ כָּל הָעֵלִין מְכַסִּין אִי אֶפְשָׁר לְטַל אִם לֹא שְׂיִזִּיז עֶפֶר בְּיָדִים : **לֹא מְשׁוּם כְּלָאִים וְלֹא מְשׁוּם שְׂבִיעִית.** לֹא מְשׁוּם זֹרַע כְּלָאִים וְלֹא מְשׁוּם זֹרַע בְּשְׂבִיעִית. אִי נִמְי אֶפְלוּ הוֹסִיף מֵאֲתֵימִים מְשׁוּם כְּלָאִים שְׂרִי דְלָאוּ דְרָךְ זְרִיעָה [הוּא], וְאִם הָיָה מְשֻׁשִׁית וְנִכְנָסוּ לְשְׂבִיעִית וְהוֹצִיאוּ סְפִיחִים כְּדָרְךָ שְׂמוֹסִיפִים הַבְּצָלִים בְּתֵלוֹשׁ [יד], אִין בְּהֵם מְשׁוּם סְפִיחֵי שְׂבִיעִית : **וְלֹא מְשׁוּם מַעֲשָׂרוֹת.** אִינּוֹ חֵיב לַעֲשׂוֹר כְּשֶׁיִּתְלוֹשׁ אוֹתָם מִמְּקוֹם שֶׁהִטְמִינָם, דְּכִתִּיב (ויקרא כז) וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מְזֹרַע הָאָרֶץ, וְהֵאֵי לָאוּ זְרִיעָה הִיא : **וְנִטְלִים בְּשַׁבַּת.** דְּכִתְלוֹשִׁים דָּמוּ, וְאוֹחִזוּ בְּעֵלִים הַמְּגִלִּים וּמוֹצִיָּאָן. וְאִף עַל גַּב דְּמִזִּיז עֶפֶר מִמְּקוֹמוֹ, טְלִטּוּל מִן הַצַּד לְצַרְךָ דְּבַר הַתֵּר וְאִינּוֹ נוֹגַע בְּדָבָר הָאֲסוּר מִתֵּר : **עַד שֶׁיְהִי שְׁנֵי חֲטִיִּים וּשְׂעוֹרָה.** טַעֲמָא דְרַבִּי יְהוּדָה מְשׁוּם דְּכִתִּיב (ויקרא יט) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים, וְסִבַּר דְּקֶרֶקַע בְּלֹא זֹרַע לֹא אֶקְרִי שְׂדֵה, וּמִשְׁמַע לֹא תִזְרַע כְּלָאִים בְּהִדִּי שְׂדֵךְ שֶׁנִּזְרַע כָּבֵר. וְכֵן (דְּבָרִים כב) לֹא תִזְרַע כְּרִמָּה כְּלָאִים, לֹא תִזְרַע כְּלָאִים דְּהִינּוּ שְׁנֵי מִינֵי זְרָעִים בְּהִדִּי כְּרִמָּה, וְלֹא מְחִיב בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם עַד שֶׁיִּזְרַע חֲטָה וּשְׂעוֹרָה וְחִרְצָן בְּמַפְלַת יָד. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּקֶרֶקַע אִף עַל פִּי שְׂאִינָה זְרִיעָה קְרוּי שְׂדֵה, אֲבָל אִינּוֹ קְרוּי כְּרִם בְּלֹא חִרְצָן, הִלְכָךְ הַזֹּרַע חֲטָה וּשְׂעוֹרָה כְּאֶחָד חֵיב מְשׁוּם כְּלָאֵי זְרָעִים, וְאִינּוֹ חֵיב מְשׁוּם כְּלָאֵי הַכֶּרֶם עַד שֶׁיִּזְרַע חֲטָה וּשְׂעוֹרָה וְחִרְצָן בְּמַפְלַת יָד :

פרק ב - משנה א

כָּל סָאָה שְׁיֵשׁ בָּהּ רִבְעָה. הַקֵּב דְּהִינּוּ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע לְסָאָה, שֶׁהַסָּאָה שְׁשֵׁה קָבִין: יִמְעֵט. אוֹתוֹ מִין אַחַר הַמַּעֲרָב בּוֹ עַד שְׁיִפְחַת הָרִבַּע וַיִּתְבַּטַּל **(ב)** בְּתוֹךְ הַסָּאָה, וּמִתֵּר לְזָרַע וְלֹא מִתְסַר מִשּׁוּם זֹרַע כְּלָאִים: יָבוֹר. מִכִּיּוֹן שֶׁהַזֶּקֶק לְמַעַט יִסִּיר הַכֹּל, מִשּׁוּם דְּמַחְזִי כְּמַקִּיִּם כְּלָאִים מִכִּיּוֹן שֶׁהִתְחִיל לְבָרַר אִם לֹא הָיָה בּוֹרֵר אֶת כָּלוֹ. אֲבָל תִּחְלַתּוּ פְּחוֹת מֵרִבַּע שָׂרִי. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: בֵּין מִמִּין אֶחָד. בֵּין שְׁאוֹתוֹ רִבַּע מִמִּין אֶחָד בֵּין מִמִּינֵי הָרִבָּה צָרִיד לְמַעַט: לֹא אָמְרוּ אֲלֵא מִמִּין אֶחָד. דְּאִין שְׁנֵי מִינֵין מִצְטָרְפִין לְשַׁעוֹר רִבַּע: וְחֲכָמִים אוֹמְרִים כָּל שֶׁהוּא כְּלָאִים לְסָאָה. אֵיכָא בֵּין חֲכָמִים לְתַנָּא קָמָא כְּגוֹן סָאָה שְׁעוֹרִים שְׁיֵשׁ בָּהּ רִבַּע שְׁבַלְתָּ שׁוּעַל וְכֶסֶם, לְתַנָּא קָמָא צָרִיד לְמַעַט, לְחֲכָמִים אִין צָרִיד לְמַעַט, דְּאִין שְׁבַלְתָּ שׁוּעַל מִצְטָרְף לְכֶסֶם מִכִּיּוֹן דְּלֹא הָיוּ כְּלָאִים בְּסָאָה שֶׁל שְׁעוֹרִים. וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים:

פרק ב - משנה ב

בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים תְּבוּאָה בְּתַבּוּאָה. תְּבוּאָה בְּמִין תְּבוּאָה אוּ בְּקִטְנִית הוּא דְּאֶמְרוּן בְּרִבַּע לְסָאָה יִמְעֵט, אֲבָל זָרְעוֹנֵי גִנָּה שְׁנִיתְעָרְבוּ בְּתַבּוּאָה אוּ בְּקִטְנִית: אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע בְּנוֹפֵל. מֵהֵן לְבֵית סָאָה חֲטִין, כְּלוּמַר כְּשַׁעוֹר הַזֶּרַע שְׁזוֹרְעִים מֵהֵן לְמָקוֹם שְׁזוֹרְעִין בּוֹ סָאָה שֶׁל חֲטִין. וְשַׁעוֹר הַמָּקוֹם שְׁזוֹרְעִים בּוֹ סָאָה שֶׁל חֲטִין הוּא חֲמִשִּׁים אָמָה עַל חֲמִשִּׁים אָמָה, וְאִין זוֹרְעִים בּוֹ מְזוֹרְעוֹנֵי גִנָּה אֲלֵא קֵב וְחֲצִי לְפִי שֶׁהוּן דְּקִין וּבְקֵב וְחֲצִי מֵהֵן יֵשׁ בָּהֶן כְּדִי לְזָרַע מְקוֹם שְׁזוֹרְעִים בּוֹ סָאָה שֶׁל חֲטִין. נִמְצָא לְפִי חֲשׁבוֹן זֶה שֶׁאִם נִתְעָרַב בְּסָאָה אַחַת שֶׁל תְּבוּאָה אוּ שֶׁל קִטְנִית אוּ שֶׁל זָרְעוֹנִים אֶחָד מֵאַרְבַּעַת וְעֲשָׂרִים שֶׁל קֵב וְחֲצִי מְזוֹרְעוֹנֵי גִנָּה שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׁשֵׁה עֶשֶׂר בְּקֵב חֵיב לְמַעַט. הַלְפָּד אִם נִתְעָרַב בְּסָאָה תְּבוּאָה כְּפִי צָה וְחֲצִי זָרְעוֹנֵי גִנָּה שֶׁהוּא אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע בְּקֵב וְחֲצִי קֵב, יִמְעֵט: כָּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ לְהַחְמִיר. דְּזָרְעוֹנִים דְּקִים אוֹסְרִים בְּשַׁעוֹר מַעַט בְּאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע בְּנוֹפֵל מֵהֵן לְבֵית סָאָה, כִּדְ אָמְרוּ לְהַקֵּל דְּזָרְעוֹנִים גְּסִים שֶׁצָּרִיד מֵהֵן הָרִבָּה לְזָרַע בְּבֵית סָאָה אִינּוּ אוֹסְרִין בְּסָאָה חֲטִין אֲלֵא אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע בְּנוֹפֵל מֵהֵן לְבֵית סָאָה, כְּגוֹן זָרַע פְּשִׁתָּן שֶׁצָּרִיד שְׁלֹשׁ סָאִים לְבֵית סָאָה חֲטִים אִין צָרִיד:

למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים בסאה, והינו דקתני הפשתן בתבואה
מצטרפת אחד מעשרים וארבע בנופל מהן לבית סאה, וכיון דנופל מהן
שלשה סאין לבית סאה, דהכי אמרינן בירושלמי, נמצא שאין צריך למעט
עד שיתערב מהן שלש רביעים של קב בסאה, וכן הלכה:

פרק ב - משנה ג

עד שתתליע. ושעורה הוי כשתשקה בארץ שלשה ימים בקרקע לחה,
וביבשה צריך יותר: **ויופך.** יתפך הקרקע במחרשה בשביל שלא יצמח
הזרע: **כמה יהא חורש.** שלא תאמר שהוא צריך לחרש תלמים ותלמים
קטנים סמוכים זה לזה, אלא כתלמי הרביעה, כתלמים שדרך בני אדם
לחרש אחר שתירד הרביעה, שחורשים תלמים גדולים: **כדי שלא ישיר**
רבע לבית סאה. שלא ישאר בארץ מקום שאינו מהפך אלא פחות
מעשרים וארבע בקרקע שהוא חורש, דהינו רבע קב לבית סאה. ואין
הלכה כאבא שאול:

פרק ב - משנה ד

זרועה ונמלך לנטעה. שהיתה זרועה תבואה **[ו]** ונמלך לנטעה גפנים:
גומס. לשון גוממו עם השופי דפרק גיד הנשה [חלין צב:], כלומר כורת הגפן
סמוך לקרקע שלא ישיר גבוה מן הקרקע טפח:

פרק ב - משנה ה

קנבוס או לוף. שמינים הללו אין התלעה וחרישה מועלת בהן, לפי
שמתקיימים בארץ שלש שנים ואינן מתליעין: **אסטיס.** צבעו דומה
לתכלת, קורין לו בערבי נייל ובלע"ז אנדיק"ו, ורגילים שפורתים אותו
וחוזר וצומח, ומה שצומח פעם שנייה נקרא ספיח. אי נמי מה שצומח מן
הזרע הנופל בשעת קצירה קרוי ספיח **[ט]**: **מקום הגרנות.** שדשים בו

תבוואה וקטנית: **תלתן**. בערבי חולב"א ובלע"ז פינגריק"ו: **אין מחיבין אותו לנפש**. דבלאו הכי סופו לעקרם **ז**, לפי שאסטיס קשה לתבוואה והעשבים קשים לתלתן כשנזרע למאכל אדם, ומקום הגרנות נמי קשים לו הזרעים שמחלידים את הקרקע ומלקים אותה ולא חזי תו למקום דישה: **ואם נפש או כסח**. דהשתא גלי דעתיה דניחא ליה באותם הנשארים שהרי עוקר הכל חוץ מזה, אומרים לו עקר את הכל, מפני שהוא נראה כמקים כלאים: **נפש**. שעקר הצמחים בידינו עם השרש: **כסח**. שחתך העלים והשרש נשאר בארץ, תרגום לא תזמר לא תכסח:

פרק ב - משנה ו

משך משך. ערגות ערגות, וכל ערגה ממין אחד לבדו: **שלשה תלמים של פתיח**. כלומר מניח בין משך למשך רוח שלשה תלמים של מחרשה, מלשון יפתח וישדד אדמתו (ישעיה כח). ובירושלמי מפרש שהם שתי אמות רחב על שתי אמות ארך. ואחר כך מצר והולך אם ירצה עד שלא ישאר ביניהן בסוף המצר אלא כל שהו, שהרי בכך הן נראים שלא נזרעו בערבוביא: **העל השרוני**. כמלא רחב העל שחורשים בו בשרון, דהינו בבקעה, שהוא רחב מן העל שחורשים בו בהר: **וקרובים דברי אלו וכו'**. ששעור שלשה תלמים של פתיח קרוב להיות שנה למלא העל השרוני:

פרק ב - משנה ז

תור. הוא שם תכשיט של אשה שצורתו משלשת, כלומר בעל שלש זוויות, לשון תורי זהב נעשה לך (שיר השירים א), ועל שמו קורין קרו זוית המחודדת **יא** ראש תור. ואם קרו זוית של שדה שהיא זרועה חטים נכנסת בתוך שדה של שעורים מתר, מפני שהוא נראה כסוף שדהו ונפר שלא נזרעו בערבוביא: **מתר לסמך לו מאותו המין**. מתר לסמך אצל שדה חטין שלו **יג** מאותו המין של שדה חברו, ואין נראה ככלאים בשדהו משום דנראה כסוף שדה חברו: **מתר לסמך לו תלם של פשתן**. שהרואה יודע שלא זרעהו שם אלא כדי לבדק שדהו **יד** אם טובה לזרע בה פשתן אם לאו, לפי שאין אדם עשוי לזרע תלם אחד של פשתן, שאין לו בו שום תועלת. אבל של מין אחר דאדם עשוי לזרע תלם אחד בלבד, אפלו לא זרעו אלא לבדק שדהו אסור, שהרואה אומר לצרכו זרעו כדי להנות בו: **אחד זרע פשתן ואחד כל המינין**. אסור לסמך תלם אחד, שהרואה אינו יודע

דְּלַבְדֵּק שְׁדָהּוּ הוּא עוֹשֶׂה: **מִתֵּר לַבְדֵּק בְּתֵלִים שֶׁל פֶּשֶׁתָּן**. שֶׁהִכֵּל יוֹדְעִים שְׂאִין מִתְפָּוֵן לְקִיָּם הַפֶּשֶׁתָּן אֲלָא לַבְדֵּק שְׁדָהּוּ אִם הִיא יָפָה לַפֶּשֶׁתָּן. וְהִלְכָה כְּתָנָא:

פרק ב - משנה ח

חריע. פְּרָכּוּס יַעֲרִי, וְקוֹרִין לוֹ בְּעַרְבֵי אֶלְקוֹרְטוּיִים. וּשְׁנֵי מֵיָנִים הִלְלוּ דְהֵיִנוּ חֲרָדֵל וְחָרִיעַ הֵן מְזִיקִין לְתַבּוּאָה, וְאִם לֹא שֶׁבַעַל הַשְּׂדָה זָרַעַם וְרוּצָה בְּקִיּוּמָם לֹא הָיָה מְנִיחַ לְאָדָם אַחַר שֶׁיִּזְרַע אֶחָד מִשְׁנֵי אֱלוֹ הַמֵּיָנִים סְמוּךְ לְתַבּוּאָה שְׁלוֹ, הִלְכָּךְ נִרְאָה כְּמִקְיָם כְּלֵאִים בַּשְּׂדָה **{טו}**: **אֲבָל סוּמְכִין לַשְּׂדָה יִרְקוֹת**. שְׂאִינָן מְזִיקִין לְיִרְקוֹת וְהַרְוָאָה אוֹמֵר שֶׁל אָדָם אַחַר הֵם וּבַעַל הַיִּרְקוֹת אֵינּוּ מְקַפֵּיד עָלֵיהֶן אִם הֵם סְמוּכִים לְיִרְקוֹת שְׁלוֹ לְפִי שְׂאִינָן מְזִיקִין לָהֶן: **וְסוּמָךְ לְבוּר**. אִם יֵשׁ בְּתוֹךְ שְׂדָה שֶׁל תַּבּוּאָה מְקוּם בּוּר שְׂאִינּוּ חָרוּשׁ וְזָרוּעַ בֵּית רַבַּע אוֹ יוֹתֵר, סוּמָךְ שֶׁם זָרַע אַחַר, וְכֵן סוּמָךְ אֲצֵל נִיר וְהוּא מְקוּם חָרוּשׁ: **וּלְגַפָּה**. גָּדֵר אֲבָנִים סְדוּרוֹת כְּעֵין חוּמָה בְּלֹא טִיט: **וּלְדָרֵךְ**. אִם דָּרֵךְ הִיחִיד **{טז}** מִפְּסַקֵּת בֵּין שְׁתֵּי שְׂדוֹת, מִתֵּר לְזָרַע מִיֵּן אֶחָד בָּזוֹ וּמִיֵּן אֶחָד בָּזוֹ: **מִסָּךְ עַל הָאֶרֶץ**. שְׂאִין נוֹפוֹ גְּבוּהָ מִן הָאֶרֶץ שֶׁלְשָׁה טַפְחִים, אִם יֵשׁ תַּחְתָּיו זָרַע מִתֵּר לְסָמָךְ מִבְּחוּץ זָרַע אֶחָד, דְּכַגְדֵּר דְּמִי: **וּלְסַלַּע**. לֹא אֲצִטְרִיךְ לְמַתְנִיָּה, דְּאִין לָךְ מַחְצָה גְּדוּלָה מִזֵּו, אֲלָא לְאֲשִׁמוּעִינָן דְּאֲפְלוֹ סַלַּע בְּעֵינָן אֲרַבְעָה רַחֲב, דְּבַפְחוֹת מְכָאן אִין שְׁמָה מַחְצָה לְהַפְסִיק: **{יז}**

פרק ב - משנה ט

קרחת. מְקוּם פְּנוּי שְׂאִינּוּ זָרוּעַ כְּשֶׁהוּא מְרַבַּע **{יח}** קְרוּי קֶרְחַת **{יט}**, כְּמוֹ בְּקֶרְחָתוֹ (ויקרא יג) דְהֵיִנוּ שְׁנַמְרֵט הַשְּׁעָר וְהַמְּקוּם חֵלֶק: **עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה קֶרְחוֹת לְבֵית סָאָה**. וּבְכֹל קֶרְחָה זוֹרַע מִיֵּן אֶחָד. וּבֵית סָאָה הוּא חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּכְשֶׁאֲתָה עוֹשֶׂה בּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע קֶרְחוֹת נִמְצָאת כֹּל קֶרְחָה עֶשְׂרֵת אַמּוֹת וּשְׁנֵי טַפְחִים וּמְחָצָה אַרְבֵּי עָל עֶשְׂרֵת אַמּוֹת רַחֲב. כִּיֵּצֵד, אִם תַּעֲשֶׂה מְחֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ קֶרְחוֹת תִּהְיֶה כֹּל קֶרְחָה עֶשְׂרֵת עָל עֶשְׂרֵת, קַח אַחַת מֵהֶן כְּדִי שִׁישְׂאָרוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע קֶרְחוֹת וּתְחַלְקֶנָּה לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע רְצוּעוֹת, נִמְצָא כֹּל רְצוּעָה שְׁנֵי טַפְחִים וּמְחָצָה רַחֲב עַל אַרְבֵּי עֶשְׂרֵת, שְׁכָל אַמָּה הִיא בֵּת שֶׁשָּׁה טַפְחִים, הָרִי שְׁשִׁים טַפְחִים לְעֶשְׂרֵת אַמּוֹת, תֵּן כֹּל רְצוּעָה מֵאֱלוֹ לְרֹאשׁ כֹּל קֶרְחָה, נִמְצָאת כֹּל קֶרְחָה עֶשְׂרֵת אַמּוֹת וּשְׁנֵי

טפחים ומחצה ארץ על עשר אמות רחב: מקרחת לבית רבע. שהרי יש בסאה עשרים וארבעה רביעית של קב, תן אותם לעשרים וארבעה קרחות, הרי לכל קרחה בית רבע: **כל מין שירצה**. ולא מצריך רבי מאיר הרחקה כלל דכיון דמרבעות הן נראות מפרשות ומבדלות זו מזו: **היתה**. בתוך שדה תבואה קרחת אחת של בית רבע או שתי קרחות: **זורעם חרדל**. דאינו נראה כשדה חרדל בתוך שדה תבואה, אבל שלשה קרחות נראות כשדה חרדל **[כא]** בתוך שדה תבואה, לפי שאין רגילות לזרע מן החרדל שדה גדולה. ושאר מינים אפלו שלשה קרחות אינן נראין כשדה, כיון שרגילין לזרע מהן הרבה ביחד: **וחכמים אומרים תשע קרחות מתרות**. ארישא קמהדר, דקאמר רבי מאיר דזורע כל עשרים וארבע קרחות מכל מין שירצה, וחכמים אוסרים לסמך מין אצל מין אחר, אלא עושה לבית סאה עשרים וחמש קרחות דהינו חמש שורות, וכל שורה מחמש קרחות **[כב]**, וזורע קרחה ראשונה של שורה ראשונה ומניח שניה שאצלה בורה, וזורע שלישית ומניח רביעית בורה, וזורע חמשית ומניח שורה שניה כלה בורה וזורע משורה שלישית קרחה ראשונה ושלישית וחמשית ומניח שורה רביעית כלה בורה וזורע משורה חמשית קרחה ראשונה ושלישית וחמשית, הרי תשע קרחות זרועות לבית סאה: **עשר אסורות**. שצריך שיהא מפסיק בין כל קרחת וקרחת כשעור קרחת, דהינו בית רבע בקרוב. והלכה כחכמים: **בית כור**. שלשים סאים. וטעמא דרבי אליעזר בן יעקב לא אתפרש:

פרק ב - משנה י

כל שהוא בתוך בית רבע. כגון נקעים מלאים מים, אף על פי שאינם ראויים לזריעה עולים למדת בית רבע לחשב הרחק בין מין ומין: **אכילת הגפן**. מה שהגפן תופסת ואוכלת סביבותיה, דהינו כדי עבודתה, עולה למדת בית רבע להשלים עשר אמות ושני טפחים ומחצה ארץ על עשר אמות רחב, דאמרינן לעיל שהוא שעור בית רבע שצריך להפסיק בין מין למין. וכן הקבר נמי עולה. וכן הסלע, ובסלע שאינו גבוה עשרה **[כה]** מירי, דאי גבוה עשרה הוי מחצה ומפסיק בפני עצמו: **תבואה בתבואה בית רבע**. היתה שדהו זרועה חטין ורוצה לזרע בה שעורים, צריך להרחיק בית רבע, ובלבד שלא יהיו חטין מקיפים את השעורים מארבע רוחות, דהתם לא מהניא הרחקה עד שיהא פתוח מרוח אחת: **ירק בתבואה בית רבע**. ודוקא במרבע הוא דבעינן הכי, אבל אם רצה לעשות שורה של ירק בתוך שדה של תבואה, עושה ארץ שורה של עשר אמות ומחצה על רחב ששה טפחים, שהחמירו במרבע טפי מבשורה, והכי אמרינן בירושלמי: **רבי אליעזר אומר ירק בתבואה ששה טפחים**. דסבר לא מחמרינן במרבע

פרק ב - משנה יא

תבואה נוטה על גבי תבואה. כגון שנזרעו כהלכתן אלא שהשבלים מתודד גדלו נכפפים ושוכבים זה על זה, וכן כגון: חוץ מדלעת יונית. שעליון שלה ארכים ומתפשטין ביותר וכשהן נוטין על גבי תבואה או ירק הן מסתבכין ומתקשרין יותר מכל שאר מינין ומחזו כלאים: ופול המצרי. פשוטיי בלע"ז: ורואה אני את דבריהן מדברי. שאין בהן מסבכין ומסתבכין כדלעת יונית. וכן הלכה שהכל מתר חוץ מדלעת יונית:

פרק ג

פרק ג - משנה א

ערוגה שהיא ששה טפחים על ששה טפחים וכו' זורעים וכו'. בפרק רבי עקיבא (שבת פד:) דרש לה מקרא דכתיב כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח (ושעיה סא), תוציא חד, צמחה חד, הרי תרי, זרועיה תרי הרי ארבעה, תצמיח חד הרי חמשה. והא דתנו לעיל בפרק שני ירק בירק ששה טפחים, הני מילי בשדה גדולה שיש בה ירק הרבה אבל הקא דאין זורע מכל אחד ואחד אלא מעט לא חישינו. ומה שיש להקדים לפרוש המשנה הוא כי אנחנו צריכין שיהיה בין כל זריעה וזריעה רחוק טפח ומחצה [ד] [הגה"ה זה שלא כדעת רש"י והראב"ד ז"ל שהם ז"ל סוברים שצריך להרחיק בין כל זרע וזרע שלשה טפחים. אבל בשבת פרק רבי עקיבא העתיק מפרוש רש"י ז"ל דהתם כמו שכתוב בתוספות יום טוב] כדי שלא יינקו זה מזה, אלא אם תהיה זויות בצד זויות או בצד צלע מקום זריעה שניה אז לא יצטרך, כי הגבלת הזויות יראה הבדלתם ואז אין חוששין ליניקתם אפלו הם זה בצד זה, ואם כן בערוגה שהיא ששה אפשר לזרע בה חמשה מיני זרעים ולא תהיה כלאים, וזו צורתה [ציור א' בסוף המסכת]. ויהיה מדת מה שנזרע בזו הערוגה עשרים וארבעה טפחים,

וְאָמְרֵינוּ בְּגִמְרָא פְּרָק רַבִּי עֲקִיבָא דְּבִעְרוּגָה בְּחֶרֶבָה שְׁנֵינוּ, אֲבָל עֲרוּגָה בֵּין
הָעֲרוּגוֹת אֲסוּר לְזָרַע בָּהּ חֲמִשָּׁה מִיָּנִין, שָׁאִם יִזְרַע בְּכָל רוּחַ שְׁבַעֲרוּגָה זֹו
וּבְכָל רוּחַ שְׁבַעֲרוּגָה שְׁסָבִיבוּתֶיהָ יֵרָאֶה הַכֹּל כְּמַעֲרָב (ה). וְהָרַב רַבִּי שְׁמִשׁוֹן
ז"ל פִּרְשׁ עַל פִּי הִירוּשָׁלַיִם דְּכָךְ הוּא סֵדֶר הַזְּרִיעָה, מְנִיחַ בְּקֶרְנוֹת חֶרֶב טֶפַח
וְחֹצֵי חֲמִשׁ עַל טֶפַח וְחֹצֵי חֲמִשׁ כְּדֵי שְׂיִתְרַחֵק זָרַע מִזָּרַע, זָרַע מִזָּרַח מִזָּרַע
דְּרוֹם, שְׁעוֹר אֶלְכָסוֹן שֶׁל טֶפַח וְחֹצֵי חֲמִשׁ, דְּהֵינּוּ טֶפַח וְחֹצֵי (ו), וְזוֹרַע בְּכָל
רוּחַ אֲרַבְעָה טֶפַחִים חֶסֶר חֲמִשׁ בְּאַרְבֵּי. וְרַחֵב טֶפַח וּמְחַצָּה, אֲלֵא שְׁמַצֵּר
וְהוֹלִיךְ בְּכָל צַד עַד שְׂיֵהָא כָּלָה לְרַחֵב טֶפַח חֶסֶר חֲמִשׁ, כְּדֵי שְׂיֵהָא לְעוֹלָם בֵּין
זָרַע דְּרוֹם לְזָרַע מִזָּרַח טֶפַח וְחֹצֵי, וְכֵן לְכָל רוּחַ עַד שְׂיֵהָא מְנִיחַ בְּאַמְצַע
הָעֲרוּגָה שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה (ז), וְעוֹשֶׂה בְּאַמְצַע נִקְבַּ וְזוֹרַע בּוֹ גִרְעִין אֶחָד כְּזֶה
[צִיּוּר ב' בְּסוּף הַמְּסַכָּת]. [הִגְהָ"ה יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁלֹּא יַעֲלֶה כָּל הַזְּרוּעַ שְׁבַצוּרָה זֹו רַק פְּחוֹת מְשָׁנִים עֶשֶׂר
טֶפַחִים (נִרְאֶה לִי שְׁצָרִיד לומר פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַת עֶשֶׂר טֶפַחִים, דְּהוּי שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר וְאַרְבַּעַת חֲמִשִּׁין)]. וְהִקְשׁוּ בְּגִמְרָא מֵאִי
דוֹחֲקִיה לְאוֹקְמִיה בְּעֲרוּגָה שְׁבַחֲרָבָה, יִקְיֹפוּהָ עֲרוּגוֹת מְכָל צַד כְּנֻגַד
הַקֶּרְנוֹת וְאִין בָּהּ דְּבָר זָרוּעַ, וְתִרְצוּ גְזָרָה שְׁמָא יִמְלֵא הַקֶּרְנוֹת וְיִזְרַע
הָעֲרוּגָה עַל זֹו הַצּוּרָה [צִיּוּר ג' בְּסוּף הַמְּסַכָּת], אִו עַל זֹו הַצּוּרָה [צִיּוּר ד' בְּסוּף הַמְּסַכָּת].
וְהִטַּעַם שֶׁלֹּא אָמְרוּ בְּעֲרוּגָה שְׂהִיא שְׂשָׂה עַל שְׂשָׂה טֶפַחִים זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ
תִּשְׁעָה זָרְעוּנִין וְיִהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד טֶפַח וּמְחַצָּה כְּזֶה [צִיּוּר ה' בְּסוּף הַמְּסַכָּת], לְפִי
שְׁכָל הַנִּזְרָע מִמֶּנָּה הוּא תִּשְׁעָה טֶפַחִים בְּלֶבֶד, וְעַל זֹו שְׂהִקְדַּמְנוּ יִהְיֶה עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּעַת טֶפַחִים. וְהָא דְּנִקְטַ עֲרוּגָה שְׂשָׂה עַל שְׂשָׂה, לְפִי שְׂהִיא הַיּוֹתֵר קְטַנָּה
שְׁבַעֲרוּגוֹת, שְׂהִיא אֲמָה עַל אֲמָה, וְהַשְּׂמִיעֵנוּ שְׂאַפְשֵׁר לְזָרַע בָּהּ זָרְעִים
מִשְׁתַּנִּים וְלֹא יִהְיוּ כְּלֵאִים: הִיָּה לָהּ גּוֹבֵל גְּבוּהָ וְכוּ'. בִּירוּשָׁלַיִם [הִגְהָ"ה וְכוּ'
נִרְאֶה מִן הַבְּבֵלִי פְּרָק רַבִּי עֲקִיבָא] אָמְרוּ שְׁגַם רַחֵב הַגּוֹבֵל טֶפַח, נִמְצְאָת הָעֲרוּגָה
שְׂמִנָּה עַל שְׂמִנָּה: זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר. שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גּוֹבֵל וְגוֹבֵל
וְאֶחָד בְּאַמְצַע כְּזֶה [צִיּוּר ו' בְּסוּף הַמְּסַכָּת], וְיִהְיֶה מִדַּת הַזְּרוּעַ מִמֶּנָּה שְׁלֹשִׁים
טֶפַחִים. וְהִרְאִישׁ ז"ל פִּרְשׁ עַל כָּל גּוֹבֵל וְגוֹבֵל זוֹרַע אֲרַבְעָה בְּאַרְבַּעַת
הַקֶּרְנוֹת וּבֵין כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן [הִגְהָ"ה פְּרוּשׁ שְׂאָר כָּל הַגּוֹבֵל שְׂמִקְרוֹ לְקָרוֹ] שְׁנֵי מִיָּנִי
זָרְעִים, וְהָא דְּקַתְּנֵי שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גּוֹבֵל מִשׁוּם דְּקָרוֹ אֶחָד נִמְנָה עִם הַשְּׁנַיִם,
וּמוֹנָה קָרוֹ אַחַת לְכָל רוּחַ, וּבֵין אֲרַבְעָה מִיָּנִין שְׁבַכְל רוּחַ צָרִיד לְהִרְחִיקָת
שְׁלֹשָׁה אֲוִירִין שְׂבִינֵיהֶם אֲרַבְעָה טֶפַחִים וְחֹצֵי, וְיִשְׂאָר לְמָקוֹם זָרַע אֲרַבְעָה
מִיָּנִין שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים וּמְחַצָּה, וְהוּא לְכָל מִין טֶפַח חֶסֶר שְׂמִינִית טֶפַח.
וּבִירוּשָׁלַיִם פְּרִיד וְנִתְנֵי שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גּוֹבֵל וְגוֹבֵל וְחֲמִשָּׁה בְּאַמְצַע כְּמוֹ
בְּעֲרוּגָה דְּרִישָׁא וְלֵהוּי שְׂבַעָה עֶשֶׂר מִיָּנִין, וּמְשָׁנֵי מִשׁוּם שְׂהַגְבוּלִים
מִמַּעֲטִים, פְּרוּשׁ שְׂצָרִיד לְהִרְחִיק זָרַע הָעֲרוּגָה מִזָּרַע הַגְּבוּל טֶפַח וּמְחַצָּה
[הִגְהָ"ה פְּרוּשׁ טֶפַח וּמְחַצָּה מִצַּד מִזָּרַח וְטֶפַח וּמְחַצָּה מִצַּד מַעֲרָב הָרִי שְׁלֹשָׁה וְלֹא נִשְׂאָר וְכוּ'] וְלֹא
נִשְׂאָר מָקוֹם פְּנוּי לְזָרַע בְּעֲרוּגָה כִּי אִם שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה. וְאִם תִּאֲמַר לְמָה
לֹא יִזְרַע עַל כָּל גּוֹבֵל וְגוֹבֵל חֲמִשָּׁה מִיָּנִין שְׂשָׂה טֶפַחִים לְאַרְבַּעַת אֲוִירִים
שְׂבִין חֲמִשָּׁה מִיָּנִין, וְיִשְׂאָר שְׁנֵי טֶפַחִים לְחֲמִשָּׁת הַמִּיָּנִין, שְׁנֵי חֲמִשִּׁי טֶפַח
לְכָל מִין בְּאַרְבֵּי טֶפַח, וְיִהְיוּ בֵּין הַכֹּל שְׂשָׂה עֶשֶׂר מִיָּנִין. [הִגְהָ"ה פְּרוּשׁ אֲרַבְעָה לְאַרְבַּע
הַקֶּרְנוֹת וְעוֹד שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גּוֹבֵל וְגוֹבֵל, הָרִי שְׂשָׂה עֶשֶׂר מִיָּנִין חוּץ מִן הָאֲמְצַעִין] וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשְׂמָא
בְּרַבּוּי הַמִּיָּנִים אֵיכָא עֲרַבּוּבָא: מְפִנֵי שְׂהוּא מְמַלְאָהוּ. וְלֹא יוֹכֵל לְזָרַע
שְׁלֹשָׁה בְּכָל גְּבוּל: רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר שְׂשָׂה בְּאַמְצַע. בִּירוּשָׁלַיִם דְּרִישׁ זָרַע
זָרַעָה זְרוּעִיהָ הָרִי תִלְתָּא, דְּהוּא מְצִי לְמַכְתָּב זָרַע וְכַתִּיב זְרוּעִיהָ, וְתוֹצִיא

צמחה תצמיח תלתא, הרי ששה. וכתב הר"ש ז"ל דבירו שלמי פריד למאי דשנינו לעיל לרבנן שהגבולין ממעטין היכי תני רבי יהודה ששה באמצע, ואי תימא רבי יהודה ארישא קאי, פרוש שאומר תנא קמא חמשה והוא אומר ששה, הא תני רבי חיא רבי יהודה אומר שמנה עשר באמצע אלמא אסיפא קאי, ופרוש ששנים עשר על הגבול וששה באמצע הרי שמנה עשר. ואינו מתרץ כלום בירו שלמי. הלכך נראה שגבה הגבול עולה למנין הרחוק, דאי לא תימא הכי אמאי נקט היה לה גובל גבוה טפח, לתני היתה הערוגה שמנה על שמנה, אלא ודאי תנא גבוה טפח לאשמעינן שהגבה בכלל מדת הרחוק. וצריך לומר דרבי יהודה לטעמיה דאמר בפרקין כמלא רחב הפרסה דהינו טפח, ואין צריך להרחיק כי אם טפח, והשתא כיון שגבה הגבול מן המנין לרבי יהודה יכול לזרע בכל הערוגה. וזרע בה ששה מינין שלשה בשורה אחת מן המזרח ושלשה בשורה אחת מן המערב וכל מין ומין טפח ושליש טפח רחב בארד שני טפחים ומחצה, כזה [צ"ח ב' בסוף המשכת]. ורחב כל זרוע מאלה טפח ושליש בארד שני טפחים ומחצה, והקו הלבן החרב שבין שלש שורות שמצד זה לבין שלש שורות שמצד האחר, הם ששה טפחים בארד הערוגה, והחרב שבין זרוע לזרוע הוא שני טפחים וחצי בארד הזרוע, אבל רחבו טפח אחד כדעת רבי יהודה, דלא בעי הרחקה רק טפח, והם ארבעה אגורים שהן עשרה טפחים, סך כל החרב בערוגה ששה עשר טפחים וסך כל הזרוע באמצע הערוגה מלבד הגובלין עולה עשרים טפחים. ולרבנן זרע מין אחד בערוגה חמשה על חמשה כי צריך חצי טפח [הגה"ה פרוש עם טפח שגובה הגובל הוי טפח ומחצה כדעת רבנן ויהיה כל הזרוע עשרים וחמשה טפחים מאחר שהוא מין אחד. עד כאן] מכל צד מן הגובל. ואם תאמר לרבנן אמאי אינו זרע כי אם מין אחד בכל הערוגה, והלא יכול לזרע בה חמשה מינין טפח על טפח בכל קרו וקרו וטפח על טפח באמצע, ובלבד שלא יהא אלכסון של טפח האמצעי כנגד אלכסון הערוגה שאז לא יהיה טפח ומחצה בין זרע האמצעי לזרע הקרנות, לפי שאלכסון הערוגה שבעה טפחים [הגה"ה פרוש רצונו לומר, עתה שלא נשאר רק חמשה טפחים שכבר אכלנו חצי טפח לכל צד תשלום טפח וחצי כדאמרן, ואלכסון זרעים של הקרנות והאמצעי ארבעה טפחים וחמש, פרוש שני אלכסוני הקרנות עם אלכסון האמצעי עולין ארבעה טפחים וחמש. ופרש החכם ה"ר אברהם אזולאי נר"ו, שהרי כשתתן טפח זרוע לכל קרו וקרו וטפח זרוע באמצע אם יהיה אלכסונו כנגד אלכסון ערוגה כצורה זו [צ"ח ב' בסוף המשכת] הנה שלשה טפחים הזרועים עם חמשיהם של שלשה אלכסונים הנזכרים הם ארבעה טפחים וחמש, נשאר מן השבע שהוא אלכסון הערוגה של חמשה על חמשה שלשה טפחים פחות חמש לשני ההרחקות, ואנו צריכין שלשה שלמיו, טפח ומחצה לכל צד, שהוא טפח ושני חמשין וחצי חמש, וליכא בכל צד רק טפח ושני חמשין, לזה צריך שלא יהיה טפח הזרוע באמצע אלכסונו כנגד אלכסון הערוגה אלא צלעו כנגד אלכסון הערוגה כזה [צ"ח ט' בסוף המשכת] כי בכך ישאר לשני ההרחקות שלשה טפחים הצריכים ועוד חמש אחד יתר. כיצד, תן טפח ושני חמשין לזרע שבקרן זווית עם אלכסונו, וטפח ושני חמשין לזרע שבקרן זווית כנגד הזווית, נשאר אגור פנוי בין קרו זווית לצלע האמצעי טפח וחצי וחצי חמש, וכן בקרו זווית שכנגדה, וכן לשני האלכסונים האחרים, עד כאן. ותרו רבנו עובדיה ז"ל ויש לומר מדלא שרא רחמנא אלא חמשה בתוך ששה מכלל דפחות מששה איכא ערובי, עד כאן. הקשית והתרוץ הו הו דברי הרי שמשון ז"ל, והפרוש דמכלל דבפחות מששה איכא ערובי אפלו כשהן צלע בצד זווית. עד כאן הגה"ה] ואלכסון הזרעים של הקרנות והאמצעי ארבעה טפחים וחמש. ויש לומר מדלא שרא רחמנא אלא חמשה בתוך ששה מכלל דפחות מששה איכא ערובי. והרמב"ם ז"ל פרש שדעת רבי יהודה שאפשר שיזרע בזו הערוגה ששה על ששה ויש לה גבול טפח שמנה עשר מינין כזו הצורה [צ"ח ב' בסוף המשכת], ויהיה מדת הזרוע ממנה שלשים טפחים, וכשתסתכל

בְּצוּרָה זֹאת תִּמְצָא שְׁשֵׁה מְסַמָּנִים אַרְבֵּי כָּל אֶחָד שְׁלֹשֶׁה טְפָחִים וְרַחֵב שְׁנֵי טְפָחִים, נִמְצָא כָּל צֶלַע מֵהֶן אֶלְכָסוֹן טְפַח וּמַחְצָה עַל טְפַח, נִמְצָאוּ הַזְרָעִים מִרְחָקִים זֶה מִזֶּה יוֹתֵר מִטְפַּח וּמַחְצָה. אָמֵנָם אִם נִרְצָה לֹאמַר לְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁיִּזְרַע תְּשַׁעָּה מִיָּנִין בְּעָרוּגָה בְּאֲמִצֵּעַ וּכְמִדַּת הַזְרִיעָה הַזֹּאת וּנְצִיר אוֹתָהּ כְּמוֹ זֹאת הַצּוּרָה [צִיּוּר י"א בְּסוּף הַמַּסְכָּת], זֶה אֵי אֶפְשֶׁר לְפִי שֶׁכָּל מְסַמָּן מִהַתְשַׁעָּה הַמְסַמָּנִין הַמְצִיָּרִין הוּא אֶרְכּוּ שְׁנֵי טְפָחִים וְרַחֲבוּ שְׁנֵי טְפָחִים, נִמְצָא כָּל צֶלַע מֵהֶם אֶלְכָסוֹן טְפַח עַל טְפַח, וְהוּא טְפַח וּשְׁנֵי חֲמִשִּׁין, וְאֵנוּ צָרִיכִין לְטַפַּח וּמַחְצָה וְלִיכָּא. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ג - משנה ב

כָּל מִין זָרְעִים אֵין זֹרְעִים בְּעָרוּגָה. הָא דְשָׂרִינְן לְעִיל חֲמִשָּׁה זָרְעוֹנִים בְּעָרוּגָה, וּשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִיָּנִין זָרְעוֹנִים כְּשֵׁישׁ לָהּ גְבוּל טְפַח, הֲנִי מִיְלֵי בְּמִיָּנֵי יָרְקוֹת, שֶׁדָּרְדֵּר לְזָרְעֵם עָרוּגוֹת עָרוּגוֹת, אָבֵל מִיָּנֵי זָרְעִים שֶׁדָּרְכָן לְזָרַע מֵהֶן שְׂדֵה גְדוּלָה {ג} לֹא, מִשּׁוּם דְּמַחְזוּ כְּכֹלָאִים: **אֶפְוִנִים הַשּׁוֹפִים.** אֶפְוִנִים חֲלָקִים שֶׁנִּרְאִין כְּאֵלוּ הֵן מְשׁוּפִין בְּכָלֵי שְׁמֹשְׁפִין וּמַחְלִיקִין בּוּ הַעֲצִים. פְּרוּשׁ אַחַר אֶפְוִנִים [הַשּׁוֹפִים קִטְנִים], גְּמִלוֹנִים גְּסִים וּגְדוּלִים לְשׁוֹן אֶרְמֵי קוֹרִין לְדָבָר גְּדוֹל גְּמִלוֹנָא: **גְּבוּל.** כְּמִין אֲצִטְבָּא שֶׁל טֵיט מְגַבֵּל {ד} שְׁעוֹשִׁין סְבִיב לְעָרוּגָה לְדָרִיסַת רַגְלֵי אָדָם: **שֶׁהִיא גְבוּהַ טְפַח.** כְּשֶׁזָּרְעוּ [בּוּ שְׁנֵים עֶשֶׂר מִיָּנֵי זָרְעוֹנִים] וְנִתְמַעַט, מִתְרִים הַזְרָעוֹנִים שֶׁגְּדִלִים בּוּ אֶפְלוּ לְאַחַר שְׁנִתְמַעַט וְאֵין צָרִיךְ לַעֲקוֹר מִשּׁוּם מְקִים כְּלָאִים, כִּיּוֹן שֶׁהִיא כְּשֶׁר מִתְחַלְתּוּ בְּשַׁעַת זְרִיעָה. וּמִיָּהוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְזָרַע בּוּ [בְּתַחֲלָה] לְאַחַר שְׁנִתְמַעַט עַד שֶׁיַּעֲמִידְנּוּ עַל גְּבוּהַ טְפַח: **אֶחַת מִפָּאן.** בְּשַׁפְתַּת הַתֵּלָם לְרַחֲבוּ וְאֶחַת בְּשַׁפְתַּת הָאֶחָרַת וְאֶחַת בְּאֲמִצֵּעַ הַתֵּלָם, וְהוֹלֵךְ וְזוֹרַע מִכָּל מִין עַד שֶׁיִּהְיוּ מִרְחָקִין זֶה מִזֶּה טְפַח וּמַחְצָה {ט}. וְשֶׁהוּ עֲמָקִים טְפַח לְרַבּוּתָא נִקֵּט מִשּׁוּם דְּבִירוּשְׁלָמִי אֵיכָּא מֵאן דְּאָסֵר דְּמַחְזִי כְּחִבּוּשׁ:

פרק ג - משנה ג

רֹאשׁ תוֹר. קָרוֹן זֹוִית מְחַדְדַת נִכְנָסַת לְתוֹךְ שְׂדֵה אַחַר, כְּתוּרֵי זֶהָב שֶׁל תִּכְשִׁיטֵי אִשָּׁה שֵׁישׁ לָהּ שְׁלֹשׁ זֹוִיֹוֹת מְחַדְדוֹת: **שֶׁהוּא נִרְאָה כְּסוּף שְׂדֵהוּ.** וְנִכְרַר וְלֹא מַחְזִי כְּכֹלָאִים: **מִפְלֵשׁ.** פְּתוּחַ מְשֻׁנֵּי צְדָדִיו כְּמוֹ מְבוּי מְפֻלֵּשׁ שְׁפָתוֹת מְשֻׁתֵי רוּחוֹת: **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אַרְבֵּי שְׁשֵׁה טְפָחִים.** לֹא בְּעֵינָן מְפֻלֵּשׁ אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה הַתֵּלָם הַזֶּה אַרְבֵּי שְׁשֵׁה טְפָחִים, אֵף עַל פִּי שֶׁזָּרַע אַחַר

מקיפו משלש רוחותיו שרי **יח**: **ורחב מלאו**. הינו ששה טפחים **יט** שהוא שעור רחב תלם. ורבי ישמעאל נמי בעי רחב התלם במלאו אף על גב דלא פרש למלתיה, דכיון דרבי עקיבא דמקל ולא בעי מפלש בעי רחב מלאו, כל שכן רבי ישמעאל דמחמיר. ורמב"ם פרש רחב מלאו שיהיה רחבו **י**: **רחב פרסה**. והינו טפח, והא דקאמר רחב פרסה ולא קאמר רחב טפח משום דמפיק לה מקרא דכתוב **ידברים יא**) והשקית ברגלך כגון הירק, שצריך להיות בין ירק לירק מקום להנחת הרגל דהינו רחב פרסה, והלכה כרבי עקיבא. ובפרקין דלעיל דתנו ירק בירק ששה טפחים התם מיירי בין שדה ירק לשדה ירק אחר שצריך להרחיק זה מזה ששה טפחים, והכא מיירי בבא לטע שורה אחת של ירק בתוך שדה כדתנו בהדיא והוא מבקש לטע בתוכו שורה של ירק אחר, הלכך מפסיק בתלם רחב למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:

פרק ג - משנה ד

שתי שורות של קשואין שתי שורות של דלועין שתי שורות של פול המצרי מתר. דכל שתי שורות נראית כשדה בפני עצמה ואיכא הכרא ואין כאן ערבוב, והוא דאיכא תלם מפסיק בין מין למין, אבל שורה אחת של קשואין ושורה אחת של דלועין ושורה אחת של פול המצרי אסור אף על גב דתלם מפסיק בין כל מין ומין, לפי ששלשה מינים הללו עלים שלהם מתפשטים ומתערבים זה עם זה, וכשאין שם אלא שורה אחת מכל מין ומין נראין כאלו נזרעו כגון יחד במפלת יד ומחזו ככלאים, ואין הפסקת התלם נפרת בהן: **ושורה של קשואים רבי אליעזר מתיר**. קסבר הואיל ואיכא שתי שורות של קשואין אף על פי שאינן סמוכות זו לזו חשבינן להו כאלו הן סמוכות ויש כאן שדה של קשואין ושורה של דלועין ושורה של פול המצרי הווי כאלו נטועות בשדה של קשואין, וסגי להו בהרחקת תלם, כדתנו לעיל היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש לטע בתוכו ירק אחר וכו': **וחכמים אוסרים**. לפי שאין שתי שורות של קשואין סמוכות זו לזו **כ** לא חשיבי כשדה של קשואין ומחזו ככלאים ויש כאן ערבוב ואין הפסקת התלם מועלת בהן, והלכה כחכמים:

פרק ג - משנה ה

קשות ודלעת. שהעלים שלהן מתפשטים ומתערבים זה עם זה, וכך שכן

שָׁאָר מִיָּנִים : זֶה נוֹטָה לְצַד זֶה. דָּאָף עַל גַּב דָּאִין הִפְסֵק שֶׁל תֵּלָם מוֹעִיל לָהֶן,
הַטִּיט הַעֲלִים זֶה לְצַד זֶה וְזוֹ לְצַד זֶה מוֹעִיל לָהֶן, הוֹאִיל וּמָה שֶׁאָסְרוּ חֻכְמִים
בְּכֻלָּאִים לֹא אָסְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

פרק ג - משנה ו

עוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת וְנוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת. שְׁעוֹר הַשׁוּרָה אֵין פְּחוֹת מֵאַרְבַּע
אֲמוֹת רַחֵב, וְכִשְׁעוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל בְּצָלִים שֶׁהֵן שְׂמֹנֶה אֲמוֹת וְנוֹטֵעַ
בְּאֲמָצֵן שׁוּרָה אַחַת שֶׁל דְּלוּעִים שֶׁהִיא אַרְבַּע אֲמוֹת נִשְׁתִּירוּ שְׁתֵּי אֲמוֹת
בּוֹרוֹת מִכָּאן וּשְׁתֵּי אֲמוֹת בּוֹרוֹת מִכָּאן : **וּמִנִּיחַ קִמַּת בְּצָלִים שְׁתֵּי שׁוּרוֹת.**
שֶׁהֵן שְׂמֹנֶה אֲמוֹת רַחֵב וְעוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁהֵן כְּמוֹ כֵן שְׂמֹנֶה אֲמוֹת וְזוֹרֵעַ
בְּאֲמָצֵן שׁוּרָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל דְּלוּעִין שֶׁהִיא אַרְבַּע אֲמוֹת, נִמְצָא בֵּין שׁוּרָה
רִאשׁוֹנָה שֶׁל דְּלוּעִין לְקִמַּת הַבְּצָלִים שְׁתֵּי אֲמוֹת בּוֹרוֹת **[כג]** וְקִמַּת הַבְּצָלִים
שְׂמֹנֶה אֲמוֹת, וּשְׁתֵּי אֲמוֹת בּוֹרוֹת בֵּין קִמַּת הַבְּצָלִים לְשׁוּרָה שְׁנִיָּה שֶׁל
דְּלוּעִים, הֵרִי בֵּין שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים לְשׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲמָה,
וְכֵן לְעוֹלָם : **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר עוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת וְנוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת.** קֹסֶבֶר
שָׂאִין צָרִיד לְהַפְסִיק בֵּין שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים לְקִמַּת הַבְּצָלִים אֶלָּא
הַתֵּלָם, כְּדִתְנִן לְעִיל בְּפִרְקִין בְּשָׂאֵר יִרְקוֹת. וּבֵין שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים לְשׁוּרוֹת
שֶׁל דְּלוּעִים מִפְּסִיקִים שְׂמֹנֶה אֲמוֹת שֶׁל קִמַּת הַבְּצָלִים בְּלֶבֶד : **וְחֻכְמִים**
אוֹמְרִים אִם אֵין בֵּין שׁוּרָה לְחִבְרָתָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲמָה וְכוּ'. חֻכְמִים כְּרַבִּי
יִשְׁמַעְיָאֵל סְבִירָא לְהוּ שֶׁצָּרִיד שִׁיחֶיהָ בֵּין שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים לְחִבְרָתָה שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה אֲמָה, מִיְהוּ רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל מְצָרִיד הִפְסֵק שְׁתֵּי אֲמוֹת בּוֹרוֹת בֵּין שׁוּרָה
שֶׁל דְּלוּעִים לְקִמַּה שֶׁל בְּצָלִים, וְחֻכְמִים מִתִּירִים לְסַמֵּךְ שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים
אֶצֶל קִמַּה שֶׁל בְּצָלִים וְלֹא מְצָרְכִי אֶלָּא תֵּלָם אֶחָד בְּלֶבֶד כְּשָׂאֵר יִרְקוֹת. אָבֵל
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲמָה בֵּין שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים לְחִבְרָתָה בְּעוּ חֻכְמִים לְפִי
שֶׁהַדְּלוּעִים עָלִין שְׁלֵהֶן רְחִבוֹת וּמִתְפַּשְׁטוֹת הַרְבֵּה, כְּדִי שְׁלֹא תִרְאֶה כֹּל
הַשָּׂדֶה מְעַרְבֶּבֶת בְּבְצָלִים וּדְלוּעִים. וְהִלְכָה כְּחֻכְמִים :

פרק ג - משנה ז

דְּלַעַת בִּירְק. הֵבֵא לְטַע דְּלַעַת אֶצֶל יִרְק עֲבוֹדָתָה כִּיִּרְק דְּהֵינּוּ שֶׁשָּׂה טְפָחִים.
אָבֵל אִם בָּא לְטַע דְּלַעַת בְּתַבּוּאָה צָרִיד לְהִרְחִיב לוֹ בֵּית רְבַע כְּשִׁעוֹר עֲבוֹדַת
הַתַּבּוּאָה שֶׁהוּא עֶשֶׂר אֲמוֹת וּשְׁנֵי טְפָחִים וּמִחְצָה עַל עֶשֶׂר אֲמוֹת, וְהוּא
מִקוּם זְרִיעַת רְבַע הַקֵּב : **שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים נוֹתְנִים לָהּ עֲבוֹדָתָה שֶׁשָּׂה**

טפחים. וְקִילָא שׁוּרָה מְדַלְעַת יְחִידִית, דְּדַלְעַת יְחִידִית בְּתַבּוּאָה צְרִיכָה בֵּית רַבֵּעַ, לְפִי שְׁשׁוּרָה מִנְפָּרָא בְּפָנֵי עֲצָמָה וְלִיכָא עַרְבּוּב כְּמוֹ בְּדַלְעַת יְחִידִית. וְשֵׁשָׁה טַפְחִים דְּתַנּוּ הֵכָא הוּי שְׁעוּר רַחֲב, אֲבָל שְׁעוּר אַרְדָּךְ לֹא אֲתַפְּרֵשׁ בְּמִתְנִיתִין, וּבִתְוֹסְפִתָּא פְּרָשׁוּ דְצָרִיד שְׂיִהִיָּה שְׁעוּר הָאֲרָדָךְ עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמְחָצָה: **וְאִם הִגְדִּילָהּ.** הַשׁוּרָה וְנִכְנְסוּ הָעֲנָפִים בְּתוֹךְ שֵׁשָׁה טַפְחִים, יַעֲקֹר מִלְּפָנֶיהָ כָּל הָעֲנָפִים שְׁנַתְּפִשְׁטוּ וְנִכְנְסוּ בְּתוֹךְ שְׁעוּר זֶה: **נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדְתָהּ.** שֶׁל שׁוּרַת הַדְּלוּעִים אַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁצָרִיד לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַתְּבּוּאָה: **הִתְחַמֵּיר זֶה מִן הַגֶּפֶן.** דְּתַנּוּ לְקַמּוֹן בְּפֶרֶק ד' הַנוּטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל חֲמֵשׁ גֶּפְנִים בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים אֵינוֹ כָּרֵם וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ עֲבוּדַת הַכָּרֵם אַרְבַּע אַמּוֹת אֲלֹא שֵׁשָׁה טַפְחִים, וְהָכִי נִמְי בְּשׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים אֵין לְהַחְמִיר וְלִתּוֹן לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, דְּאֵין לְהַחְמִיר בְּכֻלָּאֵי זְרָעִים יוֹתֵר מִבְּכֻלָּאֵי הַכָּרֵם **[כד]: מְצִינוּ שֶׁזֶּה חֲמוּרָה מִן הַגֶּפֶן.** אֵף עַל גַּב דְּאֶסּוּר כְּלָאֵי זְרָעִים קִיל מְאֹסּוּר כְּלָאֵי הַכָּרֵם, מְכַל מְקוּם הָא אֲשַׁכְּחוּ דְלִגְפוּ יְחִידִית כְּשֶׁבֵּא לְטַע אוֹתָהּ בְּתַבּוּאָה נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדְתָהּ שֵׁשָׁה טַפְחִים וְלְדַלְעַת יְחִידִית נוֹתְנִים לָהּ בֵּית רַבֵּעַ שֶׁהֵן עֶשֶׂר אַמּוֹת וּשְׁנֵי טַפְחִים וּמְחָצָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתְּפַשְׁטַת וְהוֹלֶכֶת מִרְחוּק, הָכִי נִמְי אֵין לְתַמּוּהָ אִם לְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל גֶּפְנִים נוֹתְנִים לָהּ עֲבוּדְתָהּ שֵׁשָׁה טַפְחִים וְלְשׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין נוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת: **כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית סָאָה.** רַבִּי מְאִיר פְּלִיג אֲתַנָּא קַמָּא דְאָמַר שֶׁלְדַלְעַת יְחִידִית בְּתַבּוּאָה נוֹתְנִים לָהּ בֵּית רַבֵּעַ, וְסָבַר אִיהוּ דְנוֹתְנִים לָהּ שְׁלִישִׁית בֵּית סָאָה, וְרַבִּי יוֹסִי בֶן הַחוּטָף אֶפְרָתִי סָבַר שְׁלִישִׁית בֵּית כּוּר. וְאֵין הֵלְכָה כְּדַבְּרֵי כָּלֵם אֲלֹא כְּתַנָּא קַמָּא בְּלִבְד. וְדַלְעַת הַשְּׁנוּיָה בְּמִתְנִיתִין הִיא דַלְעַת יוֹנִית בְּלִבְד שְׁעָלִים שְׁלָה רַחֲבִים וּמְסַכְכִים וּמְסַתְּבָכִים טְפִי, אֲבָל דַלְעַת מְצָרִית עִם שְׂאָר דְלוּעִין דִּינָן כְּשְׂאָר יִרְקוֹת:

ד

פרק

א

משנה

-

ד

פרק

קִרְחַת הַכָּרֵם וּמַחּוּל הַכָּרֵם. מְפָרֵשׁ לָהּ וְאָזִיל: **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת.** אִם קִרְחָתָהּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת מִתַּר לְזָרַע לְשָׁם, פָּחוֹת מִכָּאן לֹא יָבִיא זָרַע לְשָׁם: **שְׁחֹרֵב מְאֻמָּצָעוּ.** וַיֵּשׁ גֶּפְנִים כָּל סְבִיבוֹת הַקִּרְחָה שֶׁהִיא שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְכֵן אִם הֵלְכָה הַקִּרְחַת עַל פְּנֵי רַחֲב הַכָּרֵם, שְׂאִין גֶּפְנִים אֲלֹא מְשִׁנֵּי צִדֵּי הַקִּרְחַת: **אִם אֵין שָׁם שֵׁשׁ**

עֶשְׂרֵה אָמָה. כְּדַבְּרֵי בַּיֵּת הַלֵּל לֹא יָבִיא זֶרַע לְשֵׁם אֶפְלוּ בְּאֵמָה הָאֲמֻצָּעִית, דְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבְּצַד הַכֶּרֶם מִזֶּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבְּצַד הַכֶּרֶם מִזֶּה הוּוּ עֲבוֹדַת הַכֶּרֶם, וְעֲבוֹדַת הַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדַתְנָן לְקָמֹן, לְפִי שֶׁהָיוּ בּוֹצְרִים בְּשׂוּרִים וּבַעֲגָלוֹת וּבַעֲת הַחֲרִישָׁה חוֹרְשִׁים אוֹתָהּ בְּשׂוּרִים, הַלְכָּךְ אוֹתָן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּכֶרֶם דָּמוּ, וְאִם נִשְׁאַרוּ בֵּינְתֵימָּה אַמּוֹת חוּץ מֵאוֹתָן אַרְבַּע לְכָל צֶד לֹא בְּטָלִי לְגִבֵּי כָרֶם וּמִתֵּר לְזָרְעוֹן, בְּצִיר מִשְׁמֵנָה אַמּוֹת שְׂדֵי פִלְגָא לְהִכָּא וּפִלְגָא לְהִכָּא, בְּטָלִי לְגִבֵּי כָרֶם וְכֶכְרֶם דָּמוּ וְאִסּוּר לְזָרַע בְּהוֹן מִשּׁוּם כְּלָאִים. וּלְבֵית שְׁמַאי לֹא חָשִׁיב שְׂדֵה פְּחוֹת מִשְׁמֵנָה אַמּוֹת, הַלְכָּךְ אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת בְּעֵינָן אַרְבַּע לְעֲבוֹדַת הַכֶּרֶם מִכָּאן וּכְנֻגְדוֹן מִכָּאן, פְּשׁוּ לְהוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, שְׂדֵי שְׁמֵנָה לְהִכָּא וְשְׁמֵנָה לְהִכָּא, אִיכָּא שְׂדֵה וְלֹא בְּטָלִי:

פרק ד - משנה ב

מַחּוּל הַכֶּרֶם. מְקוּם פְּנוּי בֵּין כָּרֶם לְגֵדֵר סָבִיב, כְּמוֹ מַחּוּלוֹת הַנְּשִׁים **[ב]** כְּשֶׁמְרַקְדוֹת בְּסָבִיב, לְשׁוֹן אִזּוּ תִּשְׁמַח בְּתוּלָהּ בְּמַחּוּל (וְרַמְיָה לֹא): **אִם יֵשׁ שְׁם שְׂתִים עֶשְׂרֵה אָמָה.** כְּדַבְּרֵי בַּיֵּת הַלֵּל, נוֹתֵן אַרְבַּע אַמּוֹת לְעֲבוֹדַת כָּרֶם וְזוֹרַע הַשְּׂאֵר. אֲבָל אִם אֵין שְׁם שְׂתִים עֶשְׂרֵה אָמָה לֹא יָבִיא זֶרַע לְשֵׁם, דְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּלִהְדִי כָרֶם עֲבוֹדַת הַכֶּרֶם, וְאַרְבַּע אַמּוֹת דְּלִהְדִי כְּתֵל כִּיּוֹן דְּלֹא מְזַדְרְעֵי מִפְּנֵי תַקּוּן הַכְּתֵל **[ג]**, כְּדִי שִׁיחְלֵף אָדָם עַל גִּבֵּי קֶרְקַע סְמוּךְ לַכְּתֵל וַיְהִיָּה הָעֶפֶר נִדּוּשׁ וַיִּתְחַזְּקוּ יִסּוּדוֹתָיו, אֶפְקוּרֵי מִפְּקַר לְהוּ. וְאֲמֻצָּעִיּוֹת אֵי אִיכָּא אַרְבַּע אַמּוֹת חָשִׁיבֵי וְאֵי לֹא בְּטָלִי לְגִבֵּי כָרֶם, וְהִכָּא לֹא בְּעֵינָן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, שְׂאִין הָאִסּוּר אֶלָּא מִצַּד אֶחָד. וְכָל הַנֶּנֶד אַמּוֹת בְּאֵמָה בֵּת שְׂשָׁה טַפְחִים:

פרק ד - משנה ג

אֵין זֶה אֶלָּא גֵדֵר הַכֶּרֶם. מְקוּם שְׁבִין גֵּדֵר לְכָרֶם גֵּדֵר הַכֶּרֶם הוּוּ קְרוּי, וְאֶפְלוּ אֵין שְׁם אֶלָּא שֵׁשׁ אַמּוֹת **[ד]** מִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת וְזוֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר: **וְאִיזְהוּ מַחּוּל הַכֶּרֶם.** שְׂצָרִיף שְׂתִים עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, מְקוּם שְׁבִין שְׁנֵי כְרָמִים. וְתֵנָא קַמָּא סָבֵר מְקוּם שְׁבִין שְׁנֵי כְרָמִים כְּכֶרֶם שְׁחָרַב בְּאֲמֻצָּעוֹ הוּוּ נִדּוּן. וּבִירוּשְׁלָמִי מוֹכִיחַ דְּלֹא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִיזְהוּ מַחּוּל הַכֶּרֶם בֵּין שְׁנֵי הַכְּרָמִים אֶלָּא כְּגוֹן שְׂאִין שׁוֹרוֹת הַכְּרָמִים שׁוֹוֹת שֶׁל זֶה לְזֶה, כְּגוֹן דְּכָרֶם שֶׁל צֶד זֶה שֶׁל מַחּוּל שׁוֹרוֹתֶיהָ מִן הַמְזָרַח לְמַעְרָב וְשְׁבַצַּד אַחַר מִן הַצָּפוֹן

לְדָרוֹם, דָּאִם הָיוּ מְכוּנִים מוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה דִּנְרָאָה כְּקִרְחַת הַכֶּרֶם וּבְעֵי שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **אֵיזָהוּ גְדֵר**. הַמְפָּרֵשׁ בֵּין הַכֶּרֶם
שֵׁיכוֹל לְהַנִּיחַ כֶּרֶם מֵצֵד זֶה וְלִזְרַע מֵצֵד אַחֵר, וְכֹן חֲרִיץ:

פרק ד - משנה ד

שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. דְּכָל פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה כְּלָבוֹד דְּמִי **(ו)**. וְהוּא שְׁעוֹר כְּדִי שְׂיִכְנִס
הַגְּדִי: **הֵרִי הוּא כְּמַחְצָה**. וּמִתֵּר לְסַמֵּךְ גְּפָנִים מֵצֵד זֶה וְיִזְרְעִים מֵצֵד זֶה: **נִדּוֹן**
כְּפֶתַח. וְאִפְלוּ כְּנִגְדּוֹ מִתֵּר לְסַמֵּךְ, אֲבָל יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר לֹא חָשִׁיב כְּפֶתַח וְצָרִיךְ
הִרְחָקָה כְּנִגְדַּת הַמְּקוֹם הַפְּרוּץ: **וְאִם הַפְּרוּץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד אֲסוּר כְּנִגְדַּת**
הַפְּרוּץ. אֲבָל כְּנִגְדַּת הָעוֹמֵד מִתֵּר אִם הוּא רָחֵב אַרְבָּעָה, אֲבָל פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה
אָף כְּנִגְדַּת הָעוֹמֵד אֲסוּר:

פרק ד - משנה ה

בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים כֶּרֶם. וְצָרִיךְ לְהִרְחִיק מִמֶּנָּה אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי עֲבוֹדַת
הַכֶּרֶם: **אֵינוֹ כֶּרֶם עַד שִׁיְהִיו שְׁתֵּי שׁוּרוֹת**. וְאִין צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֶלָּא שְׁשָׁה
טַפְחִים כְּגַפְּן יַחֲדִית: **הַזֹּרֵעַ אַרְבַּע אַמּוֹת**. כְּלוּמַר בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל
עֲבוֹדַת הַכֶּרֶם: **בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים קֹדֶשׁ שׁוּרָה אַחַת**. דְּכִי אָמְרָה תוֹרָה
(דְּבָרִים כב) פֶּן תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם, שׁוּרָה אַחַת
מִקְרָא כֶּרֶם: **וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים קֹדֶשׁ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת**. דְּאִין נִקְרָא כֶּרֶם
פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שׁוּרוֹת, הִלְכָּךְ וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם דְּאָמְרָה תוֹרָה דְּקִדְשָׁה שְׁתֵּי
שׁוּרוֹת מִשְׁמַע:

פרק ו - משנה ו

ואחת יוצאה זנב. כְּגוֹן שְׁלֹשָׁה גְּפָנִים נְטוּעוֹת בְּשׁוּרָה אַחַת, וּשְׁתַּיִם בְּשׁוּרָה
שְׁנִיָּה כְּנִגְדַּת שְׁתַּיִם מִן הַשְּׁלֵשׁ **(יא)**: **ואחת בינתים**. שֶׁהַשְּׁתַּיִם כְּנִגְדַּת שְׁתַּיִם
וְהַחֲמִשִּׁית כְּנִגְדַּת אֲוִירָן **(יב)**: **ואחת באמצע**. כְּגוֹן גְּפֹן הַנְּטוּעָה וְאַרְבַּע גְּפָנִים

פרק ד - משנה ז

שׁוֹרָה אַחַת בְּתוֹךְ שְׁלוֹ וְשׁוֹרָה אַחַת בְּתוֹךְ שֶׁל חֵבְרוֹ. וּמִיָּרִי כְּגוֹן שְׁשׁוֹרָה אַחַת שֶׁל שְׁתֵּי גִפְנִים וְשׁוֹרָה אַחַת שֶׁל שְׁלֹשׁ. וְאֶפְלוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן דָּאָמַר לְקַמּוֹן גִּבֵּי הַמִּסְפָּד גִּפְנוֹ עַל גִּבֵּי תְבוּאָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ לֹא קִדַּשׁ דָּאִין אָדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, הֵכָא מוֹדָה דְּמִצְטַרְפִּין לְאֶסֶר הַזְּרָעִים, כִּיּוֹן דְּאִיכָּא שְׁלוֹ וְשֶׁל חֵבְרוֹ {טו} : וְדַרְךְ הַיְחִיד וְדַרְךְ הַרְבִּים. שְׂאִין אֶחָד מֵהֶם רָחַב שְׁמִנָּה אַמּוֹת, דְּבִרְחַב שְׁמִנָּה אַמּוֹת {טז} אֶמְרִינּוּ בְּשִׁלְהִי פְּרָקִין דָּאִין מִצְטַרְפוֹת : הֵרִי אֱלוֹ מִצְטַרְפוֹת. לְהִיּוֹת קְרוּיִין כָּרָם וְצָרִיד לְהִרְחִיק אֲרֵבַע אַמּוֹת : אִם עֵרְסוֹן מִלְמַעְלָה. שְׁהַעֲלָה רֵאשֵׁי הַגִּפְנִים עַל גִּבֵּי הַגָּדֵר וּמִתְעַרְבִין אוֹתָם שְׁבֻצָד הַגָּדֵר מְזָה עִם אוֹתָם שְׁבֻצָד הַגָּדֵר מְזָה. וְעֵרְסוֹן הוּא לְשׁוֹן אֵיזָה עָרִיס דְּתַנּוּן לְקַמּוֹ בְּרִישׁ פְּרָק ו', כְּלוּמַר שְׁעֲשֵׂה לְהוֹן עָרֵשׁ :

פרק ד - משנה ח

הַנוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת. שֶׁל שְׁתֵּי גִפְנִים, וְאִין בְּהוֹן אַחַת יוֹצֵאָה זָנָב : אִם אִין בִּינֵיהֶם שְׁמִנָּה אַמּוֹת לֹא יִבְיֵא זֶרַע לְשָׁם. דְּמִצְטַרְפִּין לְהִיּוֹת כָּרָם, אֲבָל רְחוּקִים שְׁמִנָּה חוּץ מִמְּקוֹם הַגִּפְנִים אִין מִצְטַרְפִּים {יח} וְהֵרִי הוּן כְּגַפְוֹן יְחִידִית, וּמִרְחִיק שְׁשֵׁה טַפְחִים מִשׁוֹרָה זוֹ וְשְׁשֵׁה טַפְחִים מִשׁוֹרָה זוֹ וְזוֹרַע שְׁשֵׁ אַמּוֹת שְׁבֵאֲמַצֵּעַ : בֵּין שׁוֹרָה לְחֵבְרָתָהּ שְׁשֵׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה. דְּכִיּוֹן דְּאִיכָּא שְׁלֹשׁ שׁוּרוֹת הוּוּ כְּכָרָם גְּדוֹל, וְהַמְּקוֹם שְׁבִין כָּל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת מֵהוֹן נִדוֹן כְּדִין קְרַחַת הַכָּרָם שֶׁהוּא שְׁשֵׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה. אֲבָל חֲרָבָה הַשׁוֹרָה הָאֲמַצְעִית, לְדַבְּרֵי תֵנָא קָמָא לֹא בְּעִינָן בִּינֵיהֶם שְׁעוֹר קְרַחָה כִּיּוֹן דְּלֹא נִשְׁתִּיר כָּרָם, וְלֹא דְמִי לְכָרָם בֶּן אֲרֵבַע וְחִמֵּשׁ שׁוּרוֹת דְּכִי חֲרָבָה הָאֲמַצְעִית אֲכַתִּי נִשְׂאָר כָּרָם, הַלְכָד בְּעֵי הַמְּקוֹם הַמְּקַרַח שְׁשֵׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה : רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר אֶפְלוּ חֲרָבָה הַשׁוֹרָה הָאֲמַצְעִית. מֵאַחַר שֶׁהִיָּה כְּבָר כָּרָם אִף עֵתָה דִּין כָּרָם יֵשׁ לוֹ וְצָרִיד שְׁשֵׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה : שְׂאֵלוֹ מִתְחַלָּה נִטְעוֹן. כְּלוּמַר שְׂאֵם לֹא הִגִּיעוּ לְעוֹלָם לְכָלֵל כָּרָם וְלֹא הִיָּה נוֹטֵעוֹן מִתְחַלָּה אֶלָּא שְׁתֵּי שׁוּרוֹת לֹא הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת בִּינֵיהוֹן אֶלָּא שְׁמִנָּה אַמּוֹת כְּדָאֲמַרִּינּוּן לְעִיל, עַכְשָׁיו שְׁנִטְעוֹן שְׁלֹשׁ וְהִגִּיעוּ לְכָלֵל כָּרָם אִף עַל פִּי שְׁחֲרָבָה אֲמַצְעִית וְלֹא נִשְׂאָרוּ אֶלָּא שְׁתֵּים הֵרִי הוּן כְּכָרָם שְׁחֲרַב בְּאֲמַצְעִיתוֹ וְצָרִיד שְׁשֵׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי

פרק ד - משנה ט

הנוטע את פרמו שש עשרה אמה. שכל שורה של גפנים רחוקה מחברתה שש עשרה אמה: מתר להביא זרע לשם. ואין צריך להרחיק אלא ששה טפחים מן השורה, כעבודת גפן יחידית: צלמון. שם מקום: הופך שער שתי שורות. כרם גדול היה, שכל שורה רחוקה מחברתה שש עשרה אמה, ולא היה רוצה לסכך גפנו על גפי תבואתו, והיה מצרף השורות שתיים שתיים, וראשי הגפנים דהינו השער של כל שתיים ושתיים הופך לצד אחד אלו כלפי אלו, ונשארו המקום פנוי מצד זה ומצד זה, וזרע, אלא שמניח ששה טפחים, ולשנה אחרת עושה להפך. שפך היה דרכם, מקום שזרעים בו שנה אחת לשנה אחרת מניחים אותו בור בלא חרישה ובלא זריעה **[יט]**: אף הנוטע את פרמו על שמנה שמנה אמות מתר. קסברי כיון דרחוקות השורות שמנה אמות הוה ליה כגפן יחידית, ומניח סמוך לשורה ששה טפחים וזרע את השאר, ולא בעינן שש עשרה אמה אלא בכרם חרב, אבל בנוטע מעקרא כי מרחקי שמנה אמות דיו. וכו' הלכה:

פרק ה

פרק ה - משנה א

כרם שחרב. עשר גפנים לבית סאה. שיש בקרקע של בית סאה עשר גפנים לא פחות מכן: ונטועות כהלכתן. דהינו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, ואין רחוקות זו מזו שש עשרה אמות ולא פחות מארבע אמות **[א]**: כרם דל. שגפניו מעטים, ואף על פי כן דין כרם יש לו. ואין זה קרחת הכרם, דאותו חרב מאמצעו וזה נחרב מכל צד: ערבוביא. שאין הגפנים מכונים כשורה: אם יכול לכוון. בכל הכרם שתיים כנגד שלש, כגון שיביא חוט ומותח ומוצא הגזע מכוון שתיים כנגד שתיים ואחד יוצא זנב, אף על

פי שהנוף אינו מכון הרי זה כרם. אבל אם מוצא הנוף מכון והגזע אינו
מכון אין זה כרם: **פתבנית פרמים הרי זה כרם**. ובעי הרחקה שש עשרה
אמות, ואין הלכה כרבין מאיר:

פרק ה - משנה ב

כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ארבע
אמות: **אינו כרם**. ומרחיק ששה טפחים וזורע את השאר, דכיון שאין
יכול **ב** לחרש בשורים ביניהם אין שם כרם עליו: **וחכמים אומרים כרם**.
דרואים את האמצעיים כאלו אינם ומצטרפין החיצונים אם יש ביניהם
רוח הראוי להם. לפי שדרך בני אדם לטע שורות רצופות הרבה בלחד,
ואותן שראויין להתקיים ולהעשות כרם ישארו כרם, והשאר יהיו לעצים.
הלכך אלו האמצעיים הנטועים בתוך הרוח הראויים להיות בין שורה
לשורה רואים אותם כאלו הם עצים בעלמא, והחיצונים מצטרפים
להיות כרם:

פרק ה - משנה ג

וזרעים בתוכו. דחשיב הפסק ורשות אחרת כיון דעמק עשרה ורחב
ארבעה ומפלש. אבל פחות מעשרה או מארבעה או אפלו עמק עשרה ורחב
ארבעה ואינו מפלש אלא שהכרם מקיפו משלש רוחות, אין זרעים
בתוכו, שהרי היא כגת שנחלקו בה רבי אליעזר ורבנן לקמן, ורבי אליעזר
בן יעקב סבר כרבנן דאסרי לזרע בגת: **שומרה שבכרם**. תל גבוה
שהשומר עומד עליו לשמר הכרם ורואה למרחוק: **זרעים בתוכה**. ובהא
לא פליגי רבנן על רבי אליעזר, לפי שהיא גבוהה ואין אור הכרם מקיפה,
אבל בגת שאור הכרם מקיפה אסרי רבנן, וכן הלכה: **ואם היה שער
כותש**. שהשריגים של הגפנים שהן קרויין שער היו מתערבים ומסתבכים
למעלה על גבי השומרה זה על גבי זה פעלי במכתש **ג**:

נקע. בקעים שבשדות כעין גמות : **נותנים לה עבודתה.** ששה טפחים שזו היא עבודת גפן יחידית : **וזרע את המותר.** ולא אמרינן דמחזי ככלאים, כיון שהגפן והזרעים בתוך הגת או בתוך הנקע : **אם אין שם ארבע אמות אסור.** כדין מחול הפרס דפרקין דלעיל דנותן ארבע אמות לעבודת הפרס **[ד].** ואין הלכה כרבי יוסי : **והבית שבפרס.** שסביבות הבית יש גפנים : **זרעים בתוכו.** ולא אמרינן הואיל והגפנים מקיפים אותו מארבע רוחותיו אין המחצות מועילות **[ה] :**

הנוטע ירק בפרס או מקים. שרואהו שצומח וניחיהו : **הרי זה מקדש וכו'.** כלל משנתנו הוא שלעולם מקדש שש עשרה אמה לכל רוח עגלות. ואף על גב דתנן לעיל הזרע ארבע אמות של עבודת הפרס אינו מקדש אלא שתי שורות, היכא דזרע בין הגפנים מקדש שש עשרה כשעור פרס גדול דמצטרף עד שש עשרה. אמנם איזה פרס שיהיה מרבע שלשים ושתים אמות על שלשים ושתים אמות והירק נטוע בנקדת אמצעיתו, כשנעגל בתוכו עגול יהיה הקפו בצלעות המרבע ויהיה אלכסונו שלשים ושתים אמות, יתקדש העגול כלו שהוא שש עשרה אמה לכל רוח מן הירק. והנה אם הגפנים נטועות על ארבע ארבע. פרוש שיש בין כל שורה ושורה ארבע אמות, והפרשנו מזה הפרס מרבע שלשים ושתים על שלשים ושתים, יהיה המרבע תשע שורות ארץ על תשע שורות רחב, ויפול מהן בתוך העגול שבעה שורות ארץ על שבעה שורות רחב ובכל שורה שבעה גפנים שהם ארבעים ותשעה גפנים, יצאו מהן ארבעה בזויות חוץ לעגול וישארו בתוך העגול ארבעים וחמש גפנים, וזו צורתה [ציור י"ב בסוף המסכת] [הגה"ה זוהי השורה האמצעית שעליה הקשה הרא"ש ז"ל למה לא תאסר עוד גפן אחת כאן וכו' אחת כנגדה וכו' בשני הצדדין האחרים]. וכתב הרא"ש ז"ל קשה לי אמאי אין נאסרין עוד בכל שורה סביב אלו השבע שורות האמצעיות שבשורה מארבע רוחות [הגה"ה פרוש גפן אחד לכל רוח], כי עומדין בתוך שש עשרה אמה של גפן האמצעי, נמצא אוסר ארבעים ותשעה גפנים, ויש לומר שארבע אמות שבין גפן לגפן הינו בלא עקר הגפנים, נמצא שעם הגפנים יש יותר משש עשרה, עד כאן. וכשיהיה נטוע על חמשה חמשה. וחקקנו מרבע משלשים ושתים על שלשים ושתים, יפל בתוך המרבע שבע שורות ארץ על שבע שורות רחב, ויקח אמה משורה שמניית מכאן ואמה משורה תשיעית מכאן. וכן קו העגול שאלכסונו שלשים ושתים יוצא חוץ מן השבע שורות אמה לכל רוח, מפני שהשבע שורות יש ביניהם ששה מרחקים בכל מרחק חמש אמות, ואנו צריכין שלשים ושתים, ויהיה

מְרַחֵק בֵּין קו הַעֲגָלָה וּבֵין קו הַשׁוֹרָה הַסְּמוּכָה לוֹ חוּץ לְמַרְבֵּעַ אַרְבַּע אַמּוֹת
וְזֶה צוּרְתוֹ [צִיּוּר י"ג בְּסוּף הַמִּסְכָּת]. וְהֵנָּה הַגְּפָנִים הַנִּכְנָסִים בְּעֲגָלָה שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע
גְּפָנִים בְּלֶבֶד, וְהֵנָּה בֵּינוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בֵּין אֲלֶכְסוֹן הַעֲגָלָה וּבֵין הַשׁוֹרָה
הַסְּמוּכָה לוֹ מִבְּחוּץ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת וְהוּא שְׁעוֹר עֲבוּדַת הַפָּרֶס, לְפִי
שֶׁהַשְּׁעוֹר מְצַמֵּץ רְאִינוֹ כְּאִלּוֹ הַעֲגָלָה נִמְשָׁכָה עַד שֶׁהִגִּיעָה לַשׁוֹרָה
הַחִיצוֹנוֹת שֶׁהִיא בֵּינֵיהֶם וּבֵין קֶצֶה הָאֲלֶכְסוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְוַסַּף
בְּאֲלֶכְסוֹנוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ עַד שֶׁיְהִיָּה בְּעֵגוּל אֲלֶכְסוֹן שֶׁל אַרְבָּעִים עַל
אַרְבָּעִים, דְּכִיּוֹן שֶׁאֵנוּ רוֹאִין הַעֲגוּל שֶׁל שְׁלֹשִׁים וְשִׁתַּיִם כְּאִלּוֹ מְלֵא יָרֵק בְּכָל
מְקוֹם, [וְהָאֲרַבַּע אַמּוֹת הַיְתָרוֹת] מְגִיעַ לַעֲבוּדַת הַפָּרֶס הוּא, וְנִמְצְאוּ הַגְּפָנִים כְּלָם
שֶׁהֵם בְּשֶׁבַע שׁוֹרוֹת עַל שֶׁבַע שׁוֹרוֹת נִכְנָסוֹת בְּתוֹךְ הַעֲגוּל חוּץ מֵאַרְבַּע
שֶׁבְּאַרְבַּע הַזְּוִיּוֹת, וְהֵנָּה עֵתָּה [הַגְּהֵ"ה פְּרוּשׁ אַחַר שֶׁרְאִינוּ כְּאִלּוֹ הַעֲגָלָה נִמְשָׁכָה] בְּתוֹךְ
הַעֲגוּל אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ גְּפָנִים, וְיִהְיֶה צוּרְתָהּ כְּצוּרְתָהּ הָרִאשׁוֹנָה [הַגְּהֵ"ה מִתּוֹךְ
הַדְּבָרִים מִשְׁמַע קֶצֶת שֶׁצָּרִיךְ הִיא לַעֲשׂוֹת עֲגוּל בְּתוֹךְ עֲגוּל הַפְּנִימִי, כְּאִשֶּׁר אֵתָּה רוֹאָה, וְהַחִיצוֹן מְגִיעַ
עַד הַצְּלָעוֹת חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת הַרְמוּזוֹת בְּאַרְבַּע צְדָדֵי הַצּוּרָה, וּבְזֶה יִהְיֶה הַעֲגוּל הַחִיצוֹן דּוֹמָה מִמֶּשׁ
לַצּוּרָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע. עַד כָּאן]. אֶלָּא שֶׁבְּמְקוֹם אַרְבַּע הוּא חֲמֵשׁ, נִמְצָא
עֵתָּה מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים אִמָּה בְּכָל רוּחַ. וְזֶהוּ מֵה שֶׁהֶצְרִיכוּ לַתֵּנָּא לּוֹמֵר הָרִי
זֶה מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ גְּפָנִים, כִּי מֵאַחַר שֶׁהִשְׁרִשׁ הַקְּדוּם הוּא שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה אִמָּה לְכָל רוּחַ הִיא לוֹ לְקַצֵּר וְלוֹמֵר הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה
לְכָל רוּחַ וְכוּ', וּבְמֵה שֶׁכְּתַבְנוּ מִתְרַץ, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לּוֹמֵר בְּעַל חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ
מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְכָל רוּחַ, בֵּינוֹן שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ עֶשְׂרִים לְכָל רוּחַ,
וּלְפִיכֵן אָמַר מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים וְחֲמֵשָׁה גְּפָנִים, וְזֶה אֵי אֶפְשָׁר אֶלָּא לְאַחַר
שֶׁנּוֹסִיף [הַגְּהֵ"ה פְּרוּשׁ הֵינּוּ רְאִינוּ כְּאִלּוֹ הַעֲגָלָה נִמְשָׁכָה שֶׁאִמַר בְּרֵאשׁ דְּבָרָיו] בְּעֲגָלָה כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוּ. וְהִטְעַם שֶׁלֹּא אָמַר בְּזִמְנוֹ שֶׁהוּן נְטוּעוֹת עַל חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ מְקַדֵּשׁ
עֶשְׂרִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, מִפְּנֵי שֶׁעֶקֶר הַקְּדוּשׁ הוּא שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְכָל רוּחַ
וְאַרְבַּע אַמּוֹת הוּא תּוֹסֶפֶת, הַכֶּרֶח לְקֶרֶב הָאֲלֶכְסוֹן לַשׁוֹרוֹת מִטְעַם שֶׁכְּתַבְנוּ
[הַגְּהֵ"ה לְפִי שֶׁהוּן אַרְבַּע מְצַמֵּצוֹת]. וְאִם תֵּאמַר בֵּינוֹן שֶׁכְּשֶׁהֵם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה
מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה בְּלֶבֶד, לָמָּה הַפְּרִישׁוֹ הַתֵּנָּא מְכַלֵּל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה
לְכָל רוּחַ דְּבַחְלוּקָה דְּסִיפָא דְּנִימָא הֵיוּ נְטוּעוֹת עַל אַרְבַּע אַרְבַּע אוֹ עַל שֵׁשׁ
שֵׁשׁ, וְצָרַף אוֹתוֹ עִם כְּשֶׁהוּן נְטוּעוֹת עַל חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר דְּעַל אַרְבַּע
וְחֲמֵשׁ צוּרוֹתֵיהוֹן דּוֹמוֹת זו לְזוֹ, כִּי יִפּוּל בְּתוֹךְ הַעֲגוּל בְּכָל אַחַת מֵהוֹן שֶׁבַע
שׁוֹרוֹת עַל שֶׁבַע חוּץ מֵאַרְבַּע זְוִיּוֹת, וְגַם כֵּן הוּן שׁוֹיִן בְּמִנְיָן הַגְּפָנִים [הַגְּהֵ"ה פְּרוּשׁ
אוֹתוֹן שֶׁמִּתְקַדְּשׁוֹת אֵין הַפְּרִשׁ אֶלָּא שֶׁבְּאַרְבַּע עַל אַרְבַּע הֵם בְּדִקְדוּקָה וּבְחֲמֵשׁ עַל חֲמֵשׁ הֵם בְּתוֹסֶפֶת]
וְיֹתֵר טוֹב הוּא לְהוֹדִיעַנו מִנְיָן הַגְּפָנִים שֶׁמְקַדֵּשׁ. אֲבָל כְּשֶׁהוּן נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ
שֵׁשׁ אוֹ עַל שֶׁבַע שֶׁבַע אֵין מִנְיָן הַגְּפָנִים שֶׁמְקַדֵּשׁ כְּשִׁיְהִיָּה עַל שֵׁשׁ שֵׁשׁ כְּפִי
מִנְיָנָם כְּשִׁיְהִיָּה עַל שֶׁבַע שֶׁבַע כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר, וּלְפִיכֵן לְקַח בְּהוֹן עֶקֶר שְׁכּוּלֵל
הַכֵּל וְאָמַר מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה: **הֵיוּ נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ וְכוּ'.** וְהַפְּרִשְׁנוּ מִן
הַפָּרֶס עֲגָלָה שֶׁאֲלֶכְסוֹנָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁתַּיִם אַמּוֹת, יוֹצֵא קו הַעֲגָלָה מִכָּל שׁוֹרָה
הַחִיצוֹנָה אִמָּה אַחַת, וּמִנְיָן הַגְּפָנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַעֲגָלָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, וְזֶה
צוּרְתָהּ [צִיּוּר י"ד בְּסוּף הַמִּסְכָּת]. [הַגְּהֵ"ה בְּצוּרָה שֶׁל שֶׁבַע שֶׁבַע בְּמְקוֹם הָאֲלִיף תַּעֲשֶׂה בִּיֵּית
וּבְמְקוֹם חֲמֵשָׁה אֲוִירִין שְׁלֵמִים שֶׁאֵתָּה רוֹאָה תִּצְרֵר אַרְבָּעָה אֲוִירִין]. וְלֹא מִשְׁכְּנוֹ הָאֲלֶכְסוֹן
[הַגְּהֵ"ה פְּרוּשׁ לֹא רְאִינוּ כְּאִלּוֹ נִמְשָׁכוֹ כְּאִשֶּׁר אָמַרְנוּ בְּעַל חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ] עַד שֶׁיִּגִּיעַ בְּאַרְבַּע שׁוֹרוֹת
הַחִיצוֹנוֹת שֶׁאֲצֵל הַעֲגוּל כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂינוּ בְּחֲמֵשׁ עַל חֲמֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁאָר בֵּין
קֶצֶה הָאֲלֶכְסוֹן וּבֵין שׁוֹרָה הַסְּמוּכָה לוֹ חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וְאֶפְלוּ נִרְאָה כְּאִלּוֹ

הַעֲגֵלָה מְלֵאָה יָרַק יִשְׂאֵר בֵּינָה וּבֵין הַשּׁוּרוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבֹדֶת הַכֶּרֶם בְּתוֹסֶפֶת אִמָּה, וְעַל כְּרִחְדָּה לֹא הוֹסֵפְנוּ בְּרֹחַב הַעֲגֵלָה כְּלוּם. וְאִם יִהְיֶה נְטוּעַ עַל שֶׁבַע שָׁבַע. וְנִפְרִישׁ מִן הַכֶּרֶם עֲגֵלָה שֶׁאֲלַכְסוֹנָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת, וְפָלוּ בְּתוֹךְ הַעֲגֵלָה חֲמֵשׁ שׁוּרוֹת אֶרְךָ: [הַגְּהָ"ה פְּרוּשׁ הַחֲמֵשׁ שׁוּרוֹת יֵשׁ לָהֶם אַרְבָּעָה אֲוִירִים שֶׁל שֶׁבַע עַל שֶׁבַע שְׁהֵם עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה אַמּוֹת, וּשְׁתַּיִם מִכָּאן וּשְׁתַּיִם מִכָּאן הֵם שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת] עַל חֲמֵשׁ רֹחַב חוּץ מֵאַרְבַּע זְוִיּוֹתָיו, וַיּוֹצֵא הָאֱלֹכְסוֹן מִצְלָעוֹת הַמְּרַבֵּעַ שֵׁישׁ בּוֹ חֲמֵשׁ עַל חֲמֵשׁ שְׁתַּיִם אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, נִשְׂאֵר בֵּין קִצָּה הָאֱלֹכְסוֹן וּבֵין שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה הַסְּמוּכָה לָהּ חֲמֵשׁ אַמּוֹת, וּמִפְּנֵי זֶה לֹא מִשְׁכְּנוּ [הַגְּהָ"ה פְּרוּשׁ רוּצָה לֹדֵמֵר לֹא רָאִינוּ כְּאֵלוּ נִמְשָׁכָה] הָאֱלֹכְסוֹן לַשּׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת, וּמִנֵּן הַגְּפָנִים הַנִּמְצָאִים כָּל אֶחָד וְצוּרְתָהּ כְּמוֹ הַצּוּרָה הַקּוֹדֶמֶת בְּשֵׁנוּי שֶׁבָּעָה בְּמָקוֹם שֶׁשָּׂה וְכוּ'. זֶהוּ מֵה שֶׁפָּרַשׁ הַרְמַבַּ"ם ז"ל עַל מִשְׁנֵה זֹה בְּקִצּוֹר דְּבָרָיו כֹּל הָאֶפְשָׁרִי. וּלְפִי שֶׁרָאִיתִי אֶחָד מֵהַחֲכָמִים הַקְּדָמוֹנִים שֶׁכָּתַב עַל זֶה הַפְּרוּשׁ הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמִשְׁה וְגַם כֵּן הָרֵא"שׁ ז"ל הַסֵּכִים לְזֶה הַפְּרוּשׁ וְדָחָה פְּרוּשׁ הַרְבַּ רַבִּי שְׁמִשׁוֹן ז"ל, לֹא הִזְקַקְתִּי לְכַתֵּב פְּרוּשׁ הַרְבַּ רַבִּי שְׁמִשׁוֹן ז"ל עַל מִשְׁנֵה זֹה:

פרק ה - משנה ו

כְּשֶׁאֲגִיעַ לוֹ. אִף עַל פִּי שֶׁהוֹסִיף מֵאֲתַיִם עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לוֹ מִתֵּר, מֵאַחֵר שֶׁאִינוּ מִתְעַצֵּל בְּכִלְאִים, אֲבָל כְּשֶׁאֲחִזֵּר אֶסוּר מִשׁוּם דְּנִתְעַצֵּל וְנִתְיָאֵשׁ, וְדַכּוֹתָהּ גְּבִי מַחְצֵת הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְרָצָה **[ו]**, דַּכְּשֶׁנִּתְיָאֵשׁ וְלֹא גִדְרָה קִדְשׁ, אֲבָל לֹא נִתְיָאֵשׁ שֶׁמִּתְעַסֵּק כָּל שְׁעָה לְגִדּוֹר וְלֹא הַסְפִיק עַד שֶׁהוֹסִיף מֵאֲתַיִם לֹא קִדְשׁ. וְכִיצַד מִשְׁעָרִין אִם הוֹסִיף מֵאֲתַיִם, רוּאִים כְּשֶׁחֹתְכִים יָרַק זֶה אוֹ מִין שֶׁל תְּבוּאָה זֹה מִן הַמְּחַבֵּר, בְּכַמָּה זְמַן יָבֵשׁ שֶׁלֹּא תִשְׂאֵר בּוֹ לִיחָה, הִגַּע בְּעֶצְמָהּ שֶׁיָּבֵשׁ בְּמֵאָה שְׁעָה, אִם נִשְׁתַּהֲא בְּאַרְץ חֲצִי שְׁעָה מִשְׁהִגִּיעַ לוֹ וְלֹא לְקִטּוֹ הָרִי הוֹסִיף מֵאֲתַיִם וְאֶסוּר, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהוּא יָבֵשׁ מִלְּחוֹתוֹ בְּכָל חֲצִי שְׁעָה חֵלֵק מִמֵּאֲתַיִם כְּשֶׁהוּא בְּתֵלוּשׁ, כִּד מוֹסִיף בְּחֲצִי שְׁעָה חֵלֵק מִמֵּאֲתַיִם כְּשֶׁהוּא בְּמַחְבֵּר **[ז]**:

פרק ה - משנה ז

עִם הַזְּבָלִים אוֹ עִם הַמַּיִם. כְּשֶׁמְזַבֵּל כְּרָמוֹ אוֹ כְּשֶׁפּוֹתַח אֶמֶת הַמַּיִם לְהַשְׁקוֹת הַכֶּרֶם פְּעָמִים יֵשׁ עִמָּהֶם זְרָעִים, וְכָל הַיָּי שֶׁלֹּא בְּכוֹנֵה נִזְרָעוּ שָׂרִי, דְּלֹא תִזְרַע כְּרָמָהּ בְּכוֹנֵה מִשְׁמַע: **סְעֵרוֹתָיו הַרוּחַ.** שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּשָׂדֵה וְזוֹרַע

והוליקה רוח סערה את הזרע בפרם: **לאחריו מתר**. דשלא בכונה היה **ח** ולא ראה שהוליד הרוח את הזרע לתוך הפרם: **ולפניו אסור**. אם סערתו הרוח לפניו וראה אסור: **פיצד יעשה אם עשבים יופד**. יחרוש ויהפד שרשי העשבים ושוב לא יצמחו: **אם אביב**. שכבר צמח הזרע אלא שלא הביא שלישי: **ינפץ**. הזרע מן השבלת, והקשין מתרין **ט** והדגן אסור: **ואם הביאה דגן תדלק**. והכל אסור:

פרק ה - משנה ח

רבי אליעזר אומר קדש. שכן בערבא מקימין קוצים בפרם כדי שיערו גמליהם, ומאחר שמקצת בני אדם מקימים אותם בשדותיהם הוו כלאים בכל מקום, דשפיר קרינן בו אשר תזרע, דמשמע מה שבני אדם נוהגים לזרע ורוצים בקיומן: **לא קדש אלא דבר שפמוהו מקימים**. באותו מקום, כגון קוצים בערבא לפי שלשם מקימים אותם, אבל בשאר מקומות שאין מקימין אותן מתר. והלכה פחכמים: **האירוס**. מין ירק שעליו רחבים ונותנין אותו בתבשיל, וקורין לו בערביי סוסנב"ר: **והקסום**. אדר"א בלע"ז שמדלין אותו על החניות ועל החלונות: **ושושנת המלך**. רוז"ן בלע"ז: **וכל מיני זרעים אינן פלאים בפרם**. מן התורה, אבל מדרבנן הוו כלאים, דהכי מוכח במנחות [דף טו]: **קנבוס**. קנאפ"ו בלע"ז ובערבי קינ"ב: **וחכמים אומרים פלאים**. והלכה פחכמים: **הקנרס**. בערבי כרפ"ש ובלע"ז קרד"ו, והוא דרדר האמור בתורה (בראשית א) **וקוץ ודרדר ותצמיח לד**:

פרק ו

פרק ו - משנה א

איזהו עריס. שנותנים לו עבודתו ארבע אמות פעבודת הפרם אף על פי שאינו אלא שורה אחת, ועריס הוא שמסרגים קנים כמו ערס, כדרך

שְׁמִסְרָגִים אֶת הַמְטוֹת, וּמְדַלֵּן עָלֶיהָ שְׂרִיגֵי הַגְּפָנִים. וְאֵלִיבָא דְבֵית הַלֵּל
 קָבְעֵי דְאִמְרֵי לְעִיל בְּפֶרֶק ד' אֵינּוּ כְרָם עַד שְׂיֵהִיו שָׁם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וּבְעָרִיס
 מוֹדוּ דְבִשְׁוֹרָה אַחַת נְמִי הוּי כְרָם: **מִן הַגָּדֵר וְלַשְּׂדֵה.** כְּגוֹן אִם הִיוּ הַגְּפָנִים
 נְטוּעִים לְמִזְרְחָהּ שֶׁל גָּדֵר וְהִזְמוּרוֹת עוֹלָיִם עַל הַגָּדֵר, אִם בָּא לְזָרַע לְמַעְרָבָהּ
 שֶׁל גָּדֵר אֵין מוֹנִין אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעַקְרָן שֶׁל גְּפָנִים שֶׁהֵן לְהִלָּאָה מִן הַגָּדֵר,
 אֶלָּא צָרִיךְ לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַגָּדֵר **[א]** שְׂשִׁירֵגֵי הַגְּפָנִים מוֹדְלוֹת
 עָלָיו. וְזוֹ מְקַלֵּי בֵּית שְׁמַאי וְחֲמַרֵּי בֵּית הַלֵּל: **טוּעִים כָּל הָאוֹמְרִים בֶּן.**
 דְלַעוֹלָם לֹא אָמְרוּ בֵּית הַלֵּל דְעָרִיס שֶׁל שׁוֹרָה אַחַת שֶׁל גְּפָנִים כְּרָם
 לְהַצְרִיכָהּ שְׂיִרְחִיקוּ מִמֶּנָּה לַשְּׂדֵה אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלֹא הִזְכֵּר דִּין אַרְבַּע אַמּוֹת
 בְּעָרִיס אֶלָּא לְעַנְּנוּ זֶה שָׂאֵם יֵשׁ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעַקְרָן גְּפָנִים לְגָדֵר שֶׁהֵן
 מוֹדְלוֹת עָלֶיהָ, נוֹתְנִין לוֹ אֶת עֲבוּדָתוֹ שֶׁשָּׂה טְפָחִים כְּמוֹ שְׁנוֹתָנִים לְגִפְּוֹן
 יְחִידִית, וְזוֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר עַד הַגָּדֵר, וְאִם אֵין אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעַקְרָן הַגְּפָנִים
 עַד הַגָּדֵר לֹא יָבִיא זָרַע לְשָׁם, מִיַּדֵּי דְהוּהוּ אֲנָפֹן שֶׁהִיא נְטוּעָה בְּגַת אוֹ בְּנִקְעָה
 דְאִמְרֵי רַבֵּי יוֹסִי בְּפֶרֶקֶין דְלַעִיל אִם אֵין שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת לֹא יָבִיא זָרַע לְשָׁם.
 וְרַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְרַבֵּי יוֹסִי אָמְרוּ דְבַר אֶחָד **[ב]** וְהִכִּי מִפְרָשׁ בְּהַדְיָא
 בִּירוּשְׁלָמִי: **רַבֵּי עֲקִיבָא אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.** הִיא עֲבוּדָת גִּפְּוֹן יְחִידִית.
 וְאֵין הַלְכָה כְּרַבֵּי עֲקִיבָא:

פרק ו - משנה ב

מִן הַמְדֻרְגָה. מִתַּל גְּבוּהָ עָשׂוּי כְּמִין מְדֻרְגָה: **אִם כָּשֶׁהוּא עוֹמֵד לְמִטָּה**
בְּאַרְצָה. יְכוּל לְלַקֵּט הָעֵנָבִים הַתְּלוּיִן בְּעָרִיס, רוֹאִים אֶת כָּל הָעָרִיס כְּאִלוֹ
 הוּא מְקוּם עַקְרָן הַגְּפָנִים וְשִׁרְשׁוֹ, וְאוֹסֵר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּשִׂדֵה לְכָל רוּחַ
 מִשְׁפַּת הָעָרִיס וְלַחוּץ, וְדוֹקָא לְכַתְחֻלָּהּ הוּא דְאוֹסֵר לְזָרַע, אֲבָל אֵינּוּ מְקַדְּשׁ
 אֶלָּא שֶׁשָּׂה טְפָחִים מִיַּדֵּי דְהוּהוּ אַמּוֹתֵר פְּסָקֵי עָרִיס דְלַקְמוֹן בְּפֶרֶק ז': **וְאִם**
לֹאו. שְׂאֵינּוּ יְכוּל לְלַקֵּט כָּל הָעֵנָבִים עַד שְׂיַעֲלֶה בְּמְדֻרְגָה אוֹ בְּסֶלֶם, אֵין
 אִסוּר לְזָרַע אֶלָּא תַּחַת הָעָרִיס בְּלִבָּד, וְחוּצָה לוֹ מִתֵּר, וְאִפְלוּ בְּתוֹךְ אַרְבַּע
 אַמּוֹת שֶׁל עַקְרָן הַגְּפָנִים שֶׁל עָרִיס, הוּאִיל וְעוֹמְדִים עַל הַמְדֻרְגָה, וְכֵן הַלְכָה:
אִף הַנוֹטֵעַ שׁוֹרָה אַחַת בְּאַרְצָה וְשׁוֹרָה אַחַת בְּמְדֻרְגָה. מִשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שְׂצָרִיךְ
 כְּדֵי שְׂיַחְשְׁבוּ כְרָם, וְהַשְׁתָּא לֹא מִיָּרִי בְּעָרִיס אֶלָּא בְּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל גְּפָנִים
 שְׁתֵּים כְּנֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב. אִם הַמְדֻרְגָה גְּבוּהָ עֲשָׂרָה, אֵין שְׁתֵּי
 שׁוּרוֹת מְצַטְרָפוֹת לְהִיּוֹת כְּרָם אֶלָּא דִּין גִּפְּוֹן יְחִידִית יֵשׁ לְכָל שׁוֹרָה וְשׁוֹרָה.
 וְאֵין הַלְכָה כְּרַבֵּי אֵלִיעֶזֶר **[ד]**:

פרק ו - משנה ג

אפיפירות. עצים או קנים **(ה)** ארוגים שתי וערב, ומדלים עליהם שריגי הגפנים ומשפכים אותן בהן כשהן ארפות הרבה. ואם הדלה הגפן על מקצת האריג אסור לזרע תחת המותר, ואף על פי שאין עליו זמורות, ואם זרע לא קדש: **ואם הלך החדש.** שגדל הגפן והוציא שריגים ומלא כל האפיפירות: **אסור.** הזרע שנזרע תחת המותר אם הוסיף מאתים לאחר שהלך החדש עליהן: **וכן המדלה גפן על אילן סרק.** דינו כדן אפיפירות, לפי שאדם מבטלו על גבי גפנו והוי כאילו כלו גפן, אבל אילן מאכל שאין אדם מבטלו על גבי גפנו, אותו מותר שאין הגפן מדלית עליו חשוב בפני עצמו ולא הוי כגפן ומתר להביא זרע לשם:

פרק ו - משנה ד

יחזירנו. למקום שהיה תחלה ויזרע המותר **(ו)**: עזיז. שם מקום: **אמר לו מתר.** שאין אדם מבטל תאנתו מפני גפנו: **בית המגנה.** שם מקום: **סדן של שקמה.** שרש של אילן שקמה, והוא אילן תאנה הגדל ביערים, וחותרין ממנו קורות לבנין: **תחת קורה זו אסור והשאר מתר.** שאני רואה כל קורה וקורה כאילן בפני עצמו **(ח)**:

פרק ו - משנה ה

הפל אילן סרק. דסבר רבי מאיר כל שאר אילנות אדם מבטל אצל גפנו, ורבי יוסי סבר דכל מין שרגילין לטע ממנו שדות שלמות חשויבים הן ואין אדם מבטלן מפני גפנו, והלכה כותנא קמא דאילן שאינו עושה פרות הוא דבטיל לגבי

פרק ו - משנה ו

פסקי עריס. מפרש לה ואזיל: **שמנה אמות ועוד.** כלומר מוסיף עוד על שמנה אמות דבר מעט, והיא ששית אמה דהינו טפח [ט]: **שחרב מאמצעו.** כגון שנטע אחד עשר גפנים בצד הגדר וחרב גפן האמצעי ונעשו שתי עריסין, שאין עריס פחות מחמש גפנים: **שמנה אמות ועוד נותנין לו עבודתו.** לרבי יוחנן בן נורי דלא חשיב עריס כרם נותן ששה טפחים לזה וששה טפחים לזה וזורע את המותר, ולמאן דחשיב ליה כרם צריך שיתן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ואינו יכול לזרע אלא אותו ועוד. מיהו אפלו מאן דחשיב עריס כרם לאו לכל מילי, מדלא בעי בפסקי עריס שש עשרה אמה כמו בקרחת הכרם, ועוד דהזורע ארבע אמות בכרם מקדש והזורע מותר פסקי עריס מששה טפחים ואילך לא מקדש כדלקמן [פרק ז משנה ג]:

פרק ו - משנה ז

עריס שהוא יוצא מן הכתל מתוך הקרן וכלה. כגון חמש גפנים הנטועות בצד גדר, ואין מחזיקות את כל הגדר, אלא שלש בראש הקרן מזה ושתיים בראש הקרן השני מזה, ובאמצע הכתל אין שם גפנים אלא בשני זוויות הכתל עומדות: **נותנין לו עבודתו.** ששה טפחים מכאן וששה טפחים מכאן, וזורע שאר הכתל, ואף על פי שאין ארץ הכתל ארבע אמות: **רבי יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות וכו'.** רבי יוסי לטעמיה דאסר בפרקין דלעיל גבי גת ונקע אם אין שם ארבע אמות. והכא קא משמע לן דלא תימא דוקא בגת ונקע שסתומים מארבע רוחות הוא דמצריך רבי יוסי ארבע אמות, אבל אצל כתל שאינו מקוף מארבע רוחות אימא לא. ואי אשמעינן בהא, [הוה אמינא] בהא מצריך רבי יוסי ארבע אמות משום דיש כאן [חמשה] גפנים בין שני קרנות של כתל, אבל גבי גת ונקע שאין שם אלא גפן יחידית אימא לא, צריכא. ולעיל כתבנו דאין הלכה כרבי יוסי:

פרק ו - משנה ח

הקנים היוצאים מן העריס. שבולטין חוץ לסדר העריס: **וחס עליהן לפסקו.** שלא הניחו שם מחמת שדעתו להדלות עליהן הגפן אלא מפני שחס עליהן בלבד: **כנגדן מתר.** לפי שאינו חשובים מן האפיפירות, הלכך מתר לזרע תחתיהן: **כדי שיהלך עליהן החדש.** שידלה על גבן שריגי הגפן

פרק ו - משנה ט

הַפְּרַח הַיּוֹצֵא. מְלֻשׁוֹן הַפְּרָחָה הַגֶּפֶן (שִׁיר הַשִּׁירִים ו), כְּלוּמַר מֵה שֶׁגִּדַּל מִן הַגֶּפֶן יוֹצֵא וּבּוֹלֵט חוּץ לְעָרִיס: **מִטְטֵלֶת.** הוּא הַבְּרִזָּל שֶׁהַבּוֹנִים מוֹרִידִים בְּחֶבֶל לְמִטָּה עַל פְּנֵי הַחוּמָה לְרֹאוֹת בּוֹ אֶת הַבְּנִין [אס] הַחוּמָה יִשְׂרָה, וּבּוֹ מְשַׁעְרִים אִם הִזְרָעִים מְכַוְּנִים תַּחַת הַפְּרַח. וְהֵכָא מִיָּרִי כְּגוֹן שֶׁגִּדְּלוּ זְמוּרוֹת הָעָרִיס יוֹתֵר מִעֲבוּדָתוֹ וּפְרַח לַחוּץ, דְּבִתּוֹד עֲבוּדָתוֹ אֶפְלוּ אֵין שֶׁם פְּרַח אָסוּר: **וְכֵן בְּדִלִית.** וְכֵן מְשַׁעְרִין בְּגֶפֶן יַחֲדִית הַמְּדִלִית עַל גְּבִי כְּלוּנְסוֹת שְׂאִינָה עָרִיס אִם פְּרָחָה חוּץ לְשֵׁשֶׁה טְפָחִים שֶׁהֵם עֲבוּדָתָה: **תַּחְתֵּיהָ אָסוּר.** תַּחַת הַזְּמוּרָה, אֲבָל מִן הַצְּדָדִים מִכָּאן וּמִכָּאן מִתֵּר [י]: **סַפְקָה בְּחֶבֶל.** שֶׁלֹּא הִיְתָה הַזְּמוּרָה אֲרָכָה שֶׁתִּגִּיעַ מֵאֵילָן לְאֵילָן וְקָשֶׁר בְּרֹאשָׁה חֶבֶל אוֹ גְּמִי לְהֶאָרִיז אוֹתָהּ כְּדִי שֶׁתִּסְפִּיק עַד הָאֵילָן, תַּחַת הַזְּמוּרָה אָסוּר, תַּחַת הַסַּפּוּק מִתֵּר. אֲבָל אִם עָשָׂה הַסַּפּוּק כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה עָלָיו הַחֲדָשׁ, אָסוּר לְזַרַע תַּחְתָּיו:

פרק ז

פרק ז - משנה א

הַמְּבַרִיז אֶת הַגֶּפֶן בְּאֶרֶץ. וְעוֹבְרֵת הַהִבְרָכָה חוּץ לְשֵׁשֶׁה טְפָחִים, דְּבִתּוֹד שֵׁשֶׁה טְפָחִים אֶפְלוּ יֵשׁ עֶפֶר עַל גְּבִיהַ שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים אָסוּר, מְשׁוּם עֲבוּדָת גֶּפֶן יַחֲדִית: **לֹא יָבִיא זֶרַע עָלֶיהָ.** אֲבָל מִן הַצַּד מִתֵּר, דְּזָרְעִים לְצְדָדִים לֹא מְשַׁתְּרִשִׁי, אֲלֹא שֶׁעוֹשִׂין הָעֶפֶר תַּחוּם וּמְלַקִּין יְסוּדוֹת הַכֶּתֶל [א] כְּשֶׁנִּזְרָעִים אֶצְלוֹ, אֲבָל אֵין הַשְּׂרָשִׁים שֶׁלָּהֶן מְהַלְכִין מִן הַצַּד. וְטַעֲמָא דְלֹא יָבִיא זֶרַע עַל הַגֶּפֶן הַמְּבַרְכָת אֶפְלוּ חוּץ לְעֲבוּדָתָהּ, לְפִי שֶׁהַגֶּפֶן רָדָּ וְנִכְנָסִים שְׂרָשִׁי הִזְרָעִים בְּגֶפֶן וְהוּי הִרְכַּבְת יָרֵק בְּאֵילָן. אֲבָל שְׂאֵר אֵילָנוֹת שְׂאִינָן רַכִּין שְׂרִי: **אֶפְלוּ הַבְּרִיכָה בְּדִלְעַת אוֹ בְּסִילוֹן.** שֶׁתַּחַב הַגֶּפֶן בְּתוֹד הַדְּלַעַת אוֹ בְּתוֹד הַסִּילוֹן אָסוּר, מְשׁוּם דְּשְׂרָשִׁי הִזְרָעִים נּוֹקְבִים וּמְפַלְשִׁין עַד הַגֶּפֶן כְּשֶׁאֵין עַל

גְּבֵה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עֶפֶר. וּמִשּׁוּם זֶרְעִים בְּדִלְעַת לֹא מִתְסַר, כְּגוֹן שֶׁהַדְּלַעַת יִבְשָׁה: **סילון**. צְנוּר וּמְרֻזָּב וְסִילוֹן אֶחָד הוּא. וּבְסִילוֹן שֶׁל חֶרֶס דּוֹקָא מִיָּרִי, דְּבְסִילוֹן שֶׁל מִתְכַּת אֵין צְרִיךְ עֶפֶר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים: **הבריכה בסלע**. קֶשֶׁה. דְּסִלְע רַךְ [מִתְפַּלֵּשׁ] וְנִפְתַּח מִן הַשְּׂרָשִׁים: **הארובה שבגפן**. גֶּפֶן עֲקוּמָה וְנִכְפַּפֶּת עַל גְּבִי קַרְקַע וְחוּזְרַת וְנִזְקַפֶּת כְּמִין אַרְכֻּבָה עֲקוּמָה, כְּשֶׁבְּאִים לְמִדּוּד שֶׁשָׁה טַפְחִים שֶׁהוּ עֲבוּדַת גֶּפֶן יַחֲדִית מוֹדְדִין מִן הָעֵקֶר הַשְּׁנִי, מִמְּקוֹם שֶׁהוּא חוּזֵר וְזוֹקֵף. וְהֵי מִיָּלִי כְּשֶׁאֵין הָעֵקֶר הָרֵאשׁוֹן נִרְאֶה אֶלָּא דוּמָה כְּאִלוֹ הִיא נְטוּעָה בְּמְקוֹם כְּפִיפְתָּה, אֲבָל אִם הָעֵקֶר הָרֵאשׁוֹן נִרְאֶה וְנִכְרַ שֶׁהוּא שָׂרֵשׁ הַגֶּפֶן הָעֲקוּמָה אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מִן הָעֵקֶר הָרֵאשׁוֹן:

פרק ז - **משנה ב**

המבריד שלש גפנים. דֶּרֶךְ הַמְּבָרִיד כְּשִׁיוֹצֵאִין שְׁתֵּי זְמוּרוֹת מִגֶּפֶן אַחַת חוּפֵר בְּאַרְץ וּמִשְׁכִּיב הַזְּמוּרָה תַּחַת הַקַּרְקַע בְּאוֹתָהּ גִּמָּא וּמוֹצֵיא רֵאשָׁה מִצַּד אַחֵר וְנִעֲשִׂית גֶּפֶן, נִמְצָא מִשְׁלֹשׁ גֶּפְנִים עוֹשִׂים שֶׁשָׁה. וְהוּא הַדִּין דִּהְוִי מִצִּי לְמִתְנִי (הַמְּרָכִיב) [הַמְּבָרִיד] שְׁתֵּי גֶפְנִים מִשְׁלֹשׁ, דְּבִהְכִי הוּוּ כָּרִם דְּהָא אֵיכָּא שְׁתֵּים כְּנֶגֶד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאת זָנָב: **ועקריהו נראין**. שֶׁלֹּא הַשְּׁכִיב כָּל הַגֶּפֶן בְּקַרְקַע [דֵּאִם כּוֹ] [דֵּאִם לֹא כּוֹ] לֹא הֵי שְׁלֹשׁ עוֹשִׂים שֶׁשׁ גֶּפְנִים, אֶלָּא שֶׁהֵנִיחַ הָעֵקֶר וְעָשָׂה מִגֶּפֶן אַחַת שְׁתֵּי גֶפְנִים: **אם יש**. בֵּין גֶּפֶן לְגֶפֶן לֹא פְּחוֹת מֵאַרְבַּע וְלֹא יוֹתֵר מִשְׁמֹנֶה, מִצְטָרְפִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁשֵׁתִים יוֹנְקוֹת מִשְׂרֵשׁ אֶחָד חֲשִׁבִינָן כְּשֵׁתֵי גֶפְנִים: **גפן שיבשה אסורה**. אֲסוּר לְזַרְע בְּתוֹךְ עֲבוּדְתָּהּ מִשּׁוּם מִרְאִית הָעֵין, וְאִם זָרַע אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. וְלֹא מִבְּעֵיִא בְּחֶרֶף שְׂאֵסוּר לְזַרְע תַּחְתֵּיהָ דְּאֵיכָּא לְמִיחַשׁ לְמִרְאִית הָעֵין, שֶׁכָּל הַגֶּפְנִים נִרְאִים כִּיבִשִׁים **[ד]**, אֶלָּא אֶפְלוּ בְּקִיץ דְּנִכְרַ שֶׁהִיא יִבְשָׁה אֲסוּר, מִשּׁוּם דְּגַם בְּקִיץ אֵיכָּא גֶפְנִים שְׁנוּשְׂרִין עֲלֵיהוֹן וְנִרְאִין כִּיבִשִׁים וְהוּ אֵינָן יִבִּשִׁים: **צמר גפן**. מוֹדֵךְ שְׁקוּרִין קוֹטוּ"ן וְאֵילָן שְׁלוֹ דוּמָה לְגֶפֶן, אֲסוּר וְאֵינּוּ מְקַדֵּשׁ לְפִי שְׂאֵינּוּ מִן זֶרְעִים **[ה]**: **אף על גבי הגפן**. אִם זָרְעוּ עַל גְּבִיגֶפֶן הַמְּבָרַכַת בְּקַרְקַע וְאֵין עַל גְּבֵה עֶפֶר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, אֲסוּר וְאֵינּוּ מְקַדֵּשׁ. וְאֵין הִלְכָּה כְּרַבִּי מֵאִיר וְלֹא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּרַבִּי צְדוּק שְׂאֵמֵר מִשְׁמוֹ:

פרק ז - **משנה ג**

אלו אוסרים. הַמְּקוֹם לְזַרְע בּוֹ: **ולא מקדשים**. שְׂאֵם זָרַע אֵין הַזָּרַע טְעוּן שְׂרָפָה: **מותר חרבן הכרם**. כְּגוֹן הָא דְתַנּוּ לְעִיל קַרְחַת הַכְּרָם שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה

אמה, אם לא היו שם אלא חמש עשרה אמה וזרע שבע אמות לא קדש. וכן מותר מחול הפרס שתים עשרה אמה, אם לא היו שם אלא אחת עשרה אמה והרחיק ארבע אמות מן הפרס וזרע את המותר לא קדש: **מותר פסקי עריס**. דתנן בפרקין דלעיל אם יש שם [שמנה] אמות לא יביא זרע לשם, ואם הרחיק ששה טפחים מכאן וששה טפחים מכאן וזרע את המותר לא קדש. ופסקי עריס דנקט לרבנותא, ואף על פי שיש עריס מכאן ועריס מכאן, וכל שכן בעריס אחד: **מותר אפיפירות**. דתנן בפרקין דלעיל לא יביא זרע אל תחת המותר, אם הביא לא קדש: **אבל תחת הגפן**. כגון זמורה שנמשכה חוץ לעבודת הגפן וזרע תחתיה: **ועבודת הגפן**. ששה טפחים שהם עבודת הגפן יחידית: **ועבודת הפרס**. ארבע אמות:

פרק ז - משנה ד

:-

פרק ז - משנה ה

ד-ה וחיב באחריותו. לשלם לו את תבואתו, ואפלו למאן דלא דאין דינא דגרמי, שאני הכא דקא עביד מעשה בידים: **אין אדם מקדש דבר שאינו שלו**. ולא דומה לשאר אסורים שבתורה כגון הנותן חלב ודם בקדרת חברו או בשל בשר בחלב של חברו דאוסרו, דשאני פלאים דכתיב בהו (דברים כב) לא תזרע פרמך פלאים דמשמע פרמך ולא כרם אחר. ורבנן אמרי לא תזרע פרמך, אין לי אלא פרמך כרם אחר מנין, תלמוד לומר פלאים מכל מקום (ז). ואין הלכה כרבני יוסי [ולא כרבני שמעון] ולא כרבני עקיבא: **בשמטה**. אין לו בהם קנין גמור שהכל הפקר ואינו חשוב כשלו:

פרק ז - משנה ו

האנס. שגזל כרם וזרעו: **ויצא מלפניו**. שחזר הפרס לבעליו כשהוא זרוע:

קוצרו אפלו במועד. ואף על פי שאינו דבר האבד, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אף על פי כן מפני מראית העין התירו לקצר במועד שלא יהא נראה כמקיים כלאים בפרס. אי נמי אם הוא נרא שפא יוסיף מאתים במועד אז הוי דבר האבד, דאף על גב דהאנס לא אסרו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מכל מקום אם הוסיפו מאתים לאחר שחזרה לבעלים קדש, דלא גרע מלכשאחזר אלקטנו או סערתו הרוח לפניו דתנן לעיל שקדש: **עד שלישי**. אית דמפרשי עד שלישי בשכר הפועלים, שאם לא מצא פועלים אלא בשליש יותר על שכרן הראוי יתן כדי שיעקר הכלאים מיד, יותר על זה לא יתן אלא קוצר כדרך אף על פי שהכלאים משתהין בפרס. ואית דמפרשי עד שלישי ממה ששיון פרות הפרס ותבואת השדה יתן לפועלים כדי לעקר הכלאים מיד, יותר משליש שווי פרות הפרס ותבואת הזרע לא יתן, אלא ימתין עד שיקצור כדרך: **מאימתי נקרא אנס**. כלומר מאימתי נקרא הפרס על שם האנס להחשב כשלו לאסרו בזריעה: **משישקע**. שם הבעלים מן הפרס ויקרא על שם הגזלן, מאותה שעה תהיה הפרס חשובה כשלו ויקדש כל מה שיזרע בה:

פרק ז - משנה ז

הרוח שעלעלה. שסערה. רוח סערה מתרגמין רוח עלעולא: **יגדר**. כמו גודר בתמרים, כלומר יחתך וילקט **(ח)**: **וכן בירק**. [הנוטה] תחת הגפן: **יחזיר**. התבואה והירק למקומן: **ואינו מקדש**. אם לא החזיר אינו מקדש, דהא דתנן לעיל תחת הגפן אוסר ומקדש הינו כשעקר התבואה תחת הגפן, אבל כשעקר התבואה עומדת חוץ לגפן ונוטה תחת הגפן אינו מקדש: **משתשריש**. משעה שיתפשטו שרשים בקרקע. ואית דגרסי משתשליש כלומר משתביא שלישי, דרחמנא אמר (דברים כב) ותבואת הפרס, ופחות משליש לא מקרי תבואה: **וענבים משיעשו כפול הלבן**. שאם זרע תבואה או ירק בכרם שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן ועקר הזרע קדם שיגיעו הענבים להיות כפול הלבן, הרי זה לא קדש. וכן ענבים שנעשו כפול הלבן וזרע בצדן תבואה או ירק ולקט הזרע קדם שישריש, או קדם שיביא שלישי למאן דגרס משתשליש, הרי זה לא קדש: **תבואה שיבשה כל צרפה וענבים שבשלו כל צרפן**. ונטע גפן בצד התבואה שיבשה כל צרפה או זרע בצד [הענבים שבשלו] כל צרפן, אינן מקדשות, דאמר קרא (דברים כב) פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרס, אינו מקדש עד שיהיה שם מלאה זרע ותבואת פרס, ותבואה וירק שלא השרישו או שלא הביאו שלישי לא הגיעו לכלל מלאה זרע, וכן לאחר שיבשו שוב אינן קרוין מלאה זרע, וענבים קדם שיגיעו להיות כפול הלבן או לאחר שבשלו כל צרפן אינן קרוין תבואת פרס **(ט)**:

עציץ נקוב. שיש בו נקב כדי שרש קטן, וזרע בתוכו: **מקדש בכרם**. אם הניחו בכרם או בארבע אמות של עבודת הכרם מקדש כאלו נזרע בארץ: **אסורין ולא מקדשין**. לא גביא זרע לתוכו לכתחלה, ואם הביא לא קדש, דלא הוי כזורע בארץ. ואין הלכה כרבי שמעון: **המעביר עציץ נקוב בכרם**. עציץ נקוב שיש בו תבואה שהביאה שליש [י], והעבירו בכרם שיש בו ענבים כפול הלבן, ולא הניחו בארץ אלא העבירו תחת הגפנים בלבד, אם הוסיפו הזרעים בדרך העברתו חלק ממאיתם על מה שהיו תחלה, אסור הזרע שבעציץ, אבל הגפנים לא קדשו כיון שלא הניחו בקרקע [יב]. ולעיל בפרק כרם שחרב פרשנו כיצד רואין אם הוסיף אחד ממאיתם:

כלאי הכרם אסורין מלזרע. אבל אינו לוקה משום כלאי הכרם עד שיזרע שני מיני זרע שהן כלאים זה בזה ויזרעם בכרם [א], דהכי משמע קרא (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים, לא תזרע שני מיני זרעים שהן כלאים בתוך כרמך, ואם זרעו בכרם לוקה שתיים משום כלאי זרעים וכלאי הכרם: **ומלקים**. אם רואה אותם ומתנאש מלעקרם אסור, אלא שאינו לוקה אלא אם כן עושה מעשה: **ואסורים בהנאה**. דכתיב (שם) פן תקדש, תוקד אש, מלמד שהן טעונים שרפה ואסורים בהנאה [ב]: **אלא ללבש**. והוא הדין להעלות עליו, דכתיב (ויקרא יט) לא יעלה עליך: **אלא להרביע**. להכניס כמכחול בשפופרת, אבל מתר להכניס לדיר ולהעמיד זה אצל זה שני מינים זכר ממין זה ונקבה ממין אחר: **כלאי בהמה אסורים זה עם זה**. כגון הנולדים מן הסוס שאביהן חמור עם הנולדים מן החמור שאביהן סוס. ומתניתין אתיא כמאן דאמר אין חוששין לזרע האב, דלמאן דאמר חוששין כל מיני פרדות אחת הן [ד] ומתרים זה בזה. ובירושלמי רצו להוכיח שאסור לרכב על פרדה מקל וחמר, ומה אם

בבגדים שאֵתה מִתָּר לְלַבֵּשׁ זֶה עַל גִּבִּי זֶה אֶתְּה אֲסוּר בְּתַעֲרַבְתָּן, בְּהֵמָה
שְׂאֵתָה אֲסוּר לְהִנְהִיג זֹו עִם זֹו לֹא כָּל שֵׁכָן שְׂאֵתָה אֲסוּר בְּתַעֲרַבְתָּה,
וּמְקַשֵּׁינָן וְהִכְתִּיב (שְׁמוֹאֵל ב יג) וַיִּרְכְּבוּ אִישׁ עַל פֶּרְדּוֹ וַיִּנְסוּ, אֲצֵל בְּנֵי דָוִד
כְּשֶׁנְּהָרַג אֲמִנּוֹן, וּמִשְׁנֵינָן אִין לְמִדִּין מִן הַמְּלָכוֹת [ה]. תוּ מְקַשֵּׁינָן וְהָא כְּתִיב
(מְלָכִים א א) וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנֵי עַל הַפְּרָדָה אֲשֶׁר לִי, וּמִשְׁנֵינָן הֵיא
בְּרִיָּה מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית הַיּוֹא. וּמִיָּהוּ חֲזִינָא לְהוּ לְרַבָּנָן קְשִׁישֵׁי קַמְאֵי
דְקַמָּן שְׂרוּכְבֵין לְפִנְיָהֶם עַל פְּרָדוֹת וְאִין מוּחָה בְּדָבָר [ו], אֲלָא שְׁמִזְהִירִים
שְׁלֹא לְהִנְהִיג יַחַד שְׁתֵּי פְּרָדוֹת דְּשָׁמָא אַחַת מֵהֶן נוֹלְדָה מִחֲמוּר וְאָבִיָּה סוּס,
וְהָאֲחֵרַת מְסוּס וְאָבִיָּה חֲמוּר:

פרק ח - משנה ב

בְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה וְחִיָּה עִם חִיָּה וְכוּ'. אָף עַל גִּב דְּלֹא תַחְרַשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמוֹר
(דְּבָרִים כב) אָמַר רַחֲמֵנָא, יְלַפִּינָן [ז] שׂוֹר שׂוֹר מִשְׁבַּת דְּהוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה
חִיָּה וְעוֹף: וְלִמְשָׁךְ וְלִהְנִיג. לְמִשָּׁךְ אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְמִשָּׁךְ וְלִהְנִיג אֶת שְׂדֵרְכּוֹ
לְהִנְהִיג, גָּמַל אֲרַחֲיָה בְּמִשְׁיָכָה וְחֲמוּר אֲרַחֲיָה בְּהִנְהִיגָה [ח]. וּמִיָּהוּ בֵין בְּגָמַל
בֵין בַּחֲמוּר חֲבִיב בֵין מוֹשָׁךְ בֵין מְנַהִיג:

פרק ח - משנה ג

וְהַיּוֹשֵׁב בְּקָרוֹן. חֲבִיב הוֹאִיל וְאֲזִילֵי מִחֲמַתִּיָּה חֲשִׁיב כְּאֵלוֹ מְנַהִיגָן: רַבִּי מֵאִיר
פּוֹטֵר. הַיּוֹשֵׁב בְּקָרוֹן דְּלֹאוּ מִיַּדִּי קַעֲבִיד. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר:
וְהַשְּׁלִישִׁית שְׁהִיא קְשׁוּרָה לְרֻצּוֹעוֹת. אִם שְׁנֵי סוּסִים קְשׁוּרִים בְּקָרוֹן
וְקָשָׁר שָׁם חֲמוּר, אָף עַל גִּב דְּבָלֹא חֲמוּר קְאֲזִילֵי אֲסוּר, וְלֹא חֲזִינָן לְחֲמוּר
כְּמֵאן דְּלִיתִיָּה:

פרק ח - משנה ד

אִין קוֹשְׁרִין סוּס בְּצַדֵּי הַקָּרוֹן. כְּשֶׁתְּבַקֵּר מוֹשְׁכוֹת בְּקָרוֹן אִין קוֹשְׁרִין סוּס

בְּצִדּוֹ אוֹ אַחֲרָיו שֶׁל קָרוֹן כְּדֵי שְׂיִלְמַד לְמִשְׁךְ, לְפִי שְׁפָעָמִים הַסּוֹס שְׂאֲחָר
הַקָּרוֹן דּוֹחֵף אֶת הַקָּרוֹן וּמְנַהֵיגוֹ בְּגוּפוֹ: **לְבַדְּקִים**. חֲמוֹר שֶׁל לֹד, וְהוּא גְדוֹל
וְעָרִץ מִשְׂאֵר חֲמוֹרִים וְדוֹמָה לְגַמֵּל: **אֵף עַל פִּי שְׂאֲבִיהֶן חֲמוֹר מִתְרִין זֶה**
עִם זֶה. שְׂאֲבִיו שֶׁל זֶה חֲמוֹר וְאָבִיו שֶׁל זֶה חֲמוֹר. וְקָא מִשְׁמַע לָן דְּלֹא
אֲמַרִינָן אֶתִּי צַד סּוֹס וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד חֲמוֹר וְצַד חֲמוֹר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד סּוֹס,
דְּכִינָן דְּאֻמוֹתֵיהֶן שְׁוֹת אִין חוֹשְׁשִׁין לְזַרַע הָאֵב [ט]: **אֲבַל הַנוֹלָדִים מִן**
הַחֲמוֹר עִם הַנוֹלָדִים מִן הַסּוֹס אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה. כִּינָן שְׂאֲמוֹ שֶׁל זֶה מִמֵּין
הַחֲמוֹרִים וְאֲמוֹ שֶׁל זֶה מִמֵּין הַסּוֹסִים, דְּבַתֵּר זֶרַע הָאֵם אֲזַלִּין וְהָרִי הוּן
שְׁנֵי מֵינִים. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ח - משנה ה

פְּרוֹטִיּוֹת. מִין פְּרָדוֹת שְׂאִין אָדָם יָכוֹל לְעַמֵּד [עֲלִיהֶן] וּלְבָרֵר עַל יְדֵי סִימָנִים
אֵיזָה מֵהֶם אֲמוֹ חֲמוֹר וְאֵיזָה מֵהֶם אֲמוֹ סּוֹס, הַלְּכָךְ אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה:
וְהַרְמֵז מִתָּר. שְׂכַלְסָם מִין אֶחָד וְאִמָּם סּוֹס, וּבְלִשׁוֹן עֲרַבִי קוֹרִין לְסוֹסִיָּא
נְקֻבָּה רַמ"ד, וְדוֹמָה לוֹ (אֲסַתֵּר ח) בְּנֵי הַרְמָכִים: **אֲדָנִי הַשְּׂדָה**. חֲתָה הַגְּדֵלָה
בְּשָׂדוֹת, וְכַמִּין חָבֵל גְּדוֹל יוֹצֵא מִן הָאֲרָץ שְׂגֵדְלָה בּוֹ אוֹתָהּ חֲתָה, וְשְׂמָה יְדוּעַ,
וְהוּא יְדַעוֹנֵי הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה, וּמְחַבֵּר בְּטַבּוּרוֹ בְּאוֹתוֹ חָבֵל הַיּוֹצֵא מִן הָאֲרָץ,
וְצוּרְתוֹ צוּרְתֵי אָדָם בְּפָרְצוֹף וְיָדַים וְרַגְלִים וְאִין כָּל בְּרִיָּה רְשָׁאָה לְקָרֵב אֵלָיו
[י] כִּי הוּא הוֹרֵג וְטוֹרֵף כָּל הַקָּרֵב אֵלָיו. וְכִשְׂרוּצִים לְצוּד אוֹתוֹ מוֹרִים
בְּחֻצִים בְּחָבֵל עַד שְׁנַפְסָק, וְצוּעֵק בְּקוֹל מֵר וּמֵת מֵיֵד, וְאֵלָיו רָמַז בְּאִיּוֹב (ה)
כִּי עִם אֲבִי הַשְּׂדָה בְּרִיתָךְ: **מִטְמֵא בְּאֵהָל כְּאָדָם**. דְּכַתִּיב (בְּמִדְבָּר יט) וְכָל אֲשֶׁר
יָגַע עַל פְּנֵי הַשְּׂדָה, בְּאָדָם שְׂגֵדֵל בְּשְׂדָה: **הַקֶּפֶד**. שְׂרָץ שְׂגוּפוֹ מְלֵא קוֹצִים,
וְכִשְׂאָדָם נוֹגֵעַ בּוֹ כּוֹפֵל עֲצָמוֹ וּמְכַנִּיס יְדָיו וְרַגְלָיו בְּבִטְנוֹ וְנַעֲשֶׂה כְּכַדוֹר,
וְקוֹרִין לוֹ בְּלַע"ז אֲרִיצ"ו: **חֲלָדַת הַסְּנַיִים**. חֲלָדָה הַגְּדֵלָה בְּסָנָה: **כְּזִית**
בְּמִשָּׂא. דְּמִסְפָּקָא לְהוּ אִם מִין חֲתָה וּמִטְמֵאָה נִבְלָתוֹ בְּכְזִית וּמִטְמֵאָה נְמִי
טְמֵאָה חֲמוֹרָה בְּמִשָּׂא לְטֵמֵא אָדָם לְטֵמֵא בְּגָדִים כְּנִבְלַת בְּהֵמָה [יא]
טְמֵאָה, אוֹ מִין שְׂרָץ הוּא וּמִטְמֵא בְּכַעֲדָשָׁה אֲבַל אֵינוֹ מִטְמֵא בְּמִשָּׂא כְּנִבְלַת
בְּהֵמָה אֲלֵא בְּמַגֵּעַ כְּשֶׂרֶץ. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי לֹא בְּאֲדָנֵי הַשְּׂדָה וְלֹא
בְּחֲלָדַת הַסְּנַיִים:

פרק ו - משנה ו

שׁוֹר הַבֵּר. שׁוֹר הַגְּדֵל בְּמִדְבָּר: **מִין בְּהֵמָה**. וְחֻלְבוֹ אֲסוּר [יב], וְאֵינוֹ טְעוּן

כסוי, דְּסִבְרֵי רַבָּנָן עֲקָרוּ מִן הַיְשׁוּב הִיָּה אֶלָּא שְׁבַרְח לַמְדַבֵּר וְנַעֲשֶׂה שׁוֹר
בַּר: מִיִּן חִיָּה. וְטַעוֹן כְּסוּי, וְחֻלְבוֹ מִתָּר, קִסְבֵּר עֲקָרוּ מִן הַמְדַבֵּר הִיָּה.
וְסִימָנִים שְׁמָנוּ חֲכָמִים לְהַפִּיר בֵּין בְּהֵמָה לְחִיָּה בְּשָׂאָר חִיּוֹת נֶאֱמָרוּ חוּץ
מִשׁוֹר הַבָּר. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: כָּלֵב מִיִּן חִיָּה. נִפְקָא מִנָּה לְכוֹתֵב כָּל
חִיָּה שְׁבַרְשׁוּתוֹ לְאַחַר, אוֹ לְמַקְדִּישׁ כָּל חִיָּה שְׁבַרְשׁוּתוֹ [יג]: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר
מִיִּן בְּהֵמָה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר: עֲרוּד. חֲמוּר הַבָּר: וְאָדָם מִתָּר עִם
כָּלָם. דְּכָתִיב (דְּבָרִים כב) לֹא תַחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר, אֲבָל אֶתְּהָ חוֹרֵשׁ בְּאָדָם
וְשׁוֹר, בְּאָדָם וְחֲמוּר:

ט

פרק

א

משנה

-

ט

פרק

אִין אֲסוּר מִשׁוּם כְּלָאִים אֶלָּא צָמֹר וּפְשָׁתִים. דְּכָתִיב (דְּבָרִים כב) לֹא תִלְבַּשׁ
שְׁעִטָּנוֹ צָמֹר וּפְשָׁתִים. שְׁעִטָּנוֹ כָּלֵל, צָמֹר וּפְשָׁתִים פָּרֹט, כָּלֵל וּפָרֹט אִין בְּכָלֵל
אֶלָּא מַה שְׁבַפְרָט, צָמֹר וּפְשָׁתִים אִין, מִיִּדֵי אַחֲרִינָא לֹא. וְצָמֹר הוּא צָמֹר
רְחֵלִים וְאֵילִים בְּלָבָד, דְּכָתִיב (מְלָכִים ב ג) וּמִיִּשְׁע מְלֹךְ מוֹאָב הִיָּה נִקְדָּ וְהַשִּׁיב
לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֵאֵה אֶלְף כָּרִים וּמֵאֵה אֶלְף אֵילִים צָמֹר, אִין לָךְ קְרוּי צָמֹר
סָתָם אֶלָּא צָמֹר אֵילִים [א], אֲבָל שְׂאָר צָמֹר צָרִיךְ לִתְּנוֹ שֵׁם לוֹי, צָמֹר גְּמֵלִים
צָמֹר אֲרָנָבִים צָמֹר עֲזִים: וְאִינוּ מְטַמְּא בְּנוֹגְעִים אֶלָּא צָמֹר וּפְשָׁתִים. דְּכָתִיב
(וַיִּקְרָא יג) וְהַבְּגָד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֹגַע צָרְעַת בְּבִגְד צָמֹר אוֹ בְּבִגְד פְּשָׁתִים: אִין
הַכֹּהֲנִים לּוֹבְשִׁים לְשִׁמְשׁ בְּמַקְדֵּשׁ אֶלָּא צָמֹר וּפְשָׁתִים. דְּבִבְגָדֵי כֹהֲנִים [ג]
כְּתִיב שֵׁשׁ וּבַד, וְהוּא פְּשֵׁתָן שְׁעוּלָה בַד בְּבַד, כְּלוּמַר קָנָה יְחִידֵי מִכָּל גִּרְעִין
וְאִין שְׁנֵי קָנִים עוֹלִים מִגִּרְעִין אֶחָד. וּבְאֲבָנֵי כְּתִיב תִּכְלֹת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת
שְׁנִי. וְתִכְלֹת, צָמֹר צְבוּעַ בְּדָם חֲלֹזוֹן. וְאֲרָגְמָן, צָמֹר צְבוּעַ בְּצֻבַע אָדָם שְׁשָׁמוּ
אֲרָגְמָן וְהוּא לֹא כִּי אֵל בְּלַע"ז. וְתוֹלַעַת שְׁנִי, הוּא צָמֹר צְבוּעַ בְּצֻבַע אָדָם
שְׁקוּרִין כְּרַמְזִי"י: שְׁטָרְפָן. שְׁעָרְבָן: מִתָּר. לְעָרַב עֲמָהוֹן פְּשֵׁתָן לְפִי שְׁצָמֹר
רְחֵלִים נִתְּבַטֵּל בְּרַב שְׁל גְּמֵלִים [ד]: וְכֹן פְּשֵׁתָן וְקִנְבוּס. שְׁנִתְּעָרְבוּ וְהָרַב מִן
הַקִּנְבוּס מִתָּר לְהַבִּיא צָמֹר וּלְעָרַב עֲמָהוֹן:

השיריים והפלך. מינים של משי הן (ה), והפלך גדל בכרפי היס ותבניתו כתבנית הזקב, והוא רך ביותר ודומה לצמר (ו): אבל אסורים. דאתי לאחלופי בצמר ופשתים. ומפני שלא היו מצויין ביניהם לא היו מכירים בהן ואתי לאחלופי, הלך אסורים מפני מראית העין. אבל האידנא שהמשי מצוי בינינו והכל יודעים ומכירים בו אין אסור שום מין של משי בצמר או בפשתים, וכן הקנבוס שרי בין בצמר בין בפשתים, שהכל מכירים בו (ז): הפרים והפסתות אין בהם משום כלאים. לפי שהן עשויין לשכיבה, והתורה אמרה (ויקרא יט) לא יעלה עליך, אבל אתה מתר להציעו תחתיד. והני מילי כשהן קשים ורקנים ונתונים על גבי אצטבא, אז הן מתרין כשאין בשרו [נוגע] בהם, אבל אם הם רפים או מלאים או אפלו רקנים ומנחים על גבי מטה (ח), אפלו עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהם אסור לישן עליה, לפי שנכפפים תחתיו ונכרכים על בשרו: אין עראי לכלאים. דלבישת עראי לבישה היא (י): אפלו על גבי עשרה. ואף על פי שאינו נהנה מן הכלאים: את המכס. ראיתי לקצת מרבתי שפרשו כגון במקום שהיהודים פורעים מכס למוכס העומד מאליו, ולובש כלאים כדי שלא יכיר שהוא יהודי. ולי נראה לגנב את המכס לפי שאין אדם נותן מכס מבגדים שהוא לובש. וסתם משנה זו [סברה] דבר שאין מתכונן אסור, ופליגא אאידך סתמא דתנו (לקמן משנה ה) מוכרי כסות מוכרין כדרךן (יא):

מטפחות הידים. שמנגבים בהם כשנוטלים את הידים: מטפחות הספרים. שנותנים על גבי ספר תורה: ומטפחות הספג. שמנגב בהם כל גופו אחר שרחץ: רבי אלעזר אוסר. מטפחות ידים לפי שפעמים מחמם בה ידיו, ומטפחות ספרים פעמים שמשימה בחיקו ומתחמם, ומטפחות הספג פעמים שרואה את רבו ומתעטף בה. והלכה כרבי אלעזר: מטפחות ספרים. המגלחים בני אדם, ופורסים עליהם מטפחת כדי שלא יתלכלכו בגדיהם: אסורים משום כלאים. ובהא מודה תנא קמא, לפי שיש להן בית ראש ולובשים אותן דרך מלבוש, והכי מוכח בירושלמי:

פרק ט - משנה ד

תכריכי המת. שְׁהֵמַת נִקְבֵר בָּהֶם, אִין בָּהֶן מְשׁוּם כְּלָאִים, דְּכִתִּיב (תהלים פח) בַּמֵּתִים חֲפְשִׁי, כִּיּוֹן שְׁמַת אָדָם נַעֲשֶׂה חֲפְשִׁי מִן הַמְצוֹת **[יב]**: **וּמְרַדְעַת חמור.** הִיא קֶשֶׁה יוֹתֵר מִכָּרִים וּכְסֻתּוֹת, הִלְכָד אֶפְלוּ בְּשָׂרוֹ נוֹגַע לֹא חִישִׁינן שְׁמָא תִּפְרָד נִימָא עַל בְּשָׂרוֹ. וְדוֹקָא כְּשֶׁהִכְלָאִים נִכְרִים וְנִרְאִים בָּהּ, אֲבָל בְּגַד שְׂאֵבֵד בּוֹ כְּלָאִים לֹא יַעֲשֶׂנוּ מְרַדְעַת לְחַמּוֹר, דְּחִישִׁינן שְׁמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ טְלָאִי לְבַגְדוֹ, הוֹאִיל וְאִין הַכְּלָאִים נִכְרִים:

פרק ט - משנה ה

מוכרי כסות מוכרים כדרפן. לוֹבְשִׁים בְּגָדֵי כְּלָאִים לְהִרְאוֹת לְקוֹנֵה מִדַּת אֶרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִתְּפוֹנוּ לְהִנְאֶתָן. וְאִף עַל גַּב דָּאִם מִתְּפוֹן אִיכָּא אֲסוּרָא דְּאוּרִיתָא, כִּי לֹא מִתְּפוֹן שָׂרִי לְכִתְחַלְחָה **[יד]**. וְכֵן הִלְכָה: **וְהַצְנוּעִים.** הַמְּחַמִּירִים עַל עֲצָמוֹן: **מִפְּשִׁילִין בְּמַקְל.** נוֹתְנִים הַמַּקְל עַל כְּתֻפֵיהֶם וְהַכְּלָאִים מְנַחִים בְּקֻצֵהוּ וְאִין כְּתֻפֵיהֶם נוֹגְעוֹת בְּכְלָאִים:

פרק ט - משנה ו

תופרין כדרפן. מְנִיחִין הַכְּלָאִים עַל הַבְּרָכִים וְעַל הַשּׁוֹקִים כְּשֶׁהֶן תּוֹפְרִים:

פרק ט - משנה ז

הברסין והברדסין. שְׁנֵיהֶם עֲשׂוּיִין מִצְמָר וּמִכֶּסֶם בָּהּ אֶת הַמְטוֹת אֶלָּא שְׂאֵלוּ דְּקִין וְאֵלוּ עֵבִין: **דְּלַמְטִיקִין.** בְּתֵי שׁוֹקִים, קֵאלְצִי"ש בְּלַעֲי"ז: **מְנַעַל הַפְּנוֹן.** מְנַעַל שְׁעוֹשׂוֹת מְפֻסְלֵת הַצְּמָר: **עַד שְׁיַבְדֵּק.** שְׁמָא יֵשׁ פְּשִׁתָּן מְעַרְב בָּהֶן: **הַבָּאִים מִחוּף הַיָּם וּמִמְדִּינַת הַיָּם.** מִחוּף הַיָּם שֶׁהוּא מִמְדִּינַת הַיָּם: **שְׁחִזְקָתוֹ מִן הַקְּנָבוֹס.** מִשְׁנָה זֹו נִשְׁנִית בְּרֵאשׁוֹנָה בְּזָמַן שֶׁלֹּא הָיָה הַפְּשִׁתָּן מְצוּי בְּכָל מְקוֹם, אֲבָל בְּזָמַן הַזֶּה שֶׁהַפְּשִׁתָּן מְצוּי בְּכָל מְקוֹם כְּלָם צְרִיכִים

בְּדִיקָה, הַלְכָּד הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים תְּפוּרִים מִן הַנְּכָרִי בְּזִמְן הַזֶּה לֹא יִלְבָּשׁ עַד שְׂיִבְדֵּק יָפָה: **וּמִנְעַל שֶׁל זָרֵב.** מִנְעָלִים שֶׁל עוֹר וּמְחַפִּים בְּפָנִים בְּלִבְדִּים אוֹ בְּצֶמֶר עֵב וּמְגִיעֵין עַד הַיָּרֵךְ, כְּעֵין אוֹתָן שְׁקוּרִין בּוֹרְזִקִי"ש בְּלַעֲ"ז וּבְעַרְבֵי כּוּפִ"ש. וּלְפִי שְׁעֵשׂוּיִן לְחַמֵּם הַרְגֵּל קְרוּיִין שֶׁל זָרֵב, לְשׁוֹן יִזְרְבוּ נְצֻמְתּוֹ (אִיּוֹב ו: **אֵין בּוֹ מְשׁוּם כְּלָאִים.** אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא פְּשָׁתִים מְעַרְב בְּהֵם {טו}:

פרק ט - משנה ח

שׁוּע טוּוּי וְנוֹז. שׁוּע סְרוּק בְּמִסְרָק וְשׁוּע חֶלֶק. אִישׁ חֶלֶק מְתַרְגְּמִין גְּבֵר שְׁעִיעַ: **נוֹז.** שְׁזוֹר, דְּהֵינּוּ שְׁנֵי חוּטִין שְׁזוּרִין יַחַד. וְעַקֵּר כְּלָאִים מִן הַתּוֹרָה שְׂיִהִיָּה הַצֶּמֶר סְרוּק וְטוּוּי וְשְׁזוֹר לְבָדוֹ, וְכֵן הַפְּשָׁתוֹ סְרוּק וְטוּוּי וְשְׁזוֹר לְבָדוֹ, וְאַחַר כֵּן יִהְיוּ אַרוּגִים יַחַדוֹ אוֹ מְחַבְּרִים יַחַד בְּשִׁתֵּי תְּכִיפּוֹת, דְּהוּוּ כְּאַרְיֵג. וּמְשׁוּם הֵכִי אֶצְטְרִיךְ קָרָא לְמִשְׁרֵי כְּלָאִים בְּצִיצִית, לְפִי שְׁחוּטֵי תְּכִלַּת שְׁזוּרִים הֵם דְּכִתִּיב פְּתִיל תְּכִלַּת, טוּוּי וְשְׁזוֹר, וְכֵן חוּט לְבָן, וְכִשְׁמַחְבְּרָן יַחַד בְּשִׁתֵּי תְּכִיפּוֹת הוּוּ כְּלָאִים גְּמוּרִים דְּאוֹרִיתָא. וְהָא דְתַנּוּן הֵכָא אֵין אֶסוּר מְשׁוּם כְּלָאִים אֶלָּא טוּוּי וְאַרוּג שְׁנַאָמֵר (דְּבָרִים כב) לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעֵטָנָז, לֹא לְמַדְרֵשׁ אַרְיֵג מְשַׁעֲטָנָז, דְּאַרְיֵג מִיַּחַדוֹ נִפְקָא, דְּדַרְשִׁינוּ מִנִּיהָ דְאַף שְׁתֵּי תְּכִיפּוֹת הֵיוּ חֲבוּר, וְלֹא מִיַּתִּי שְׁעֵטָנָז אֶלָּא מְשׁוּם טוּוּי. וְרֵאִיתִי לְאַחַד מִרְבוּתֵינוּ שְׁפָרַשׁ שׁוּע טוּוּי הַצֶּמֶר לְבָד וְהַפְּשָׁתִים לְבָד, וְנוֹז כְּלוּמֵר וְאַחַר כֵּן נֹז דְּהֵינּוּ שְׁנֵיהֶם אַרוּגִים יַחַד, וְהֵכִי מִתִּישֵׁב לִישְׁנָא דְמִתְנִיתִין שְׁפִיר טַפִּי, וְהֵכִי מְשַׁמַּע בִּירוּשְׁלָמִי. וּפְרוּשִׁים הֲרַבָּה מְצֵאתִי לְרַבּוֹתֵי בְּפִרוּשׁ שׁוּע טוּוּי וְנוֹז, וְכוּלְהוּ אֵית לְהוּ פְּרָכָא לְבָד מֵהָא דְלִית לִיה פְּרָכָא: **נְלוֹז וּמְלִיז.** עַקֵּם וּמְעַקֵּם דְּרַכִּי אֲבִיו שְׁבִשְׁמִים עָלָיו. לְשׁוֹן אֵל יִלְיִזוּ מְעִינִידָא (מְשָׁלִי ו: א)

פרק ט - משנה ט

הַלְבָּדִים. צֶמֶר טְרוּף בְּלֹא טוּוּיָה וְאַרְיֵגָה וְעוֹשִׁין מִפְּנֵי בְּגָד. וְאִם טְרוּף צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחַד וְעֵשָׂה מֵהֵן בְּגָד אֶסוּרִים מְדַרְבְּנָן, דְּדוֹקָא מִן הַתּוֹרָה הוּא מְצֻרִיךְ שְׁלִשְׁתָּן שׁוּע טוּוּי וְנוֹז, אֲבָל מְדַרְבְּנָן בְּחַד מְנִיהוּ סְגִי אוֹ שׁוּע אוֹ טוּוּי אוֹ נוֹז, וְהֵנָּד כִּינּוֹן שְׁהֵם שׁוּעִין אֶסוּרִים מְדַבְּרִיהֶם: **פִּיו שֶׁל צֶמֶר בְּשָׁל פְּשָׁתוֹ.** הָאוּרְגִים אַחַר שְׁמִשְׁלִימִים הַבְּגָד רְגִילִים לַעֲשׂוֹת עַל שְׁפָתוֹ [שְׁלִשָּׁה] וְאַרְבַּעַת חוּטִין עֵב כְּדִי שְׂיִתְקִים הַבְּגָד, וְהוּא קְרוּי פִּיו, וְאִם הַבְּגָד שֶׁל פְּשָׁתוֹ אֶסוּר לַעֲשׂוֹת פִּיו שֶׁל צֶמֶר: **מִפְּנֵי שְׁחוּזְרִין לְאַרְיֵג.** מְסַבְּבִין אֶת הָאַרְיֵג.

פרוש אחר דומין לאריג: משיחות של ארגמן. יתרים וחבלים של צמר צבוע ארגמן: אסורות. לחגר על גבי חלוק של פשתן: מפני שהוא מולל עד שלא קושר. שדרךן לחבר במלילה החגור של צמר עם החלוק של פשתן קדם שיקשר בה מתניו: לא יקשר סרט של צמר בשל פשתן. שלא יעשה אדם חגורות של צמר וחגורות של פשתן ויקשרם זה בזה: אף על פי שהרצועה באמצע. כגון רצועה של עור שמשיחות של פשתן בראשה אחד ומשיחות של צמר בראשה האחר, וכשהוא חוגר בה קושר שני ראשיה של צמר ושל פשתן זה בזה. דאי לאו הכי פשיטא דשרי, שהרי מעשים בכל יום [וי] דבגדים של צמר משימים תחתייהם עורות טלאים שהם תפורים בפשתן:

פרק ט - משנה י

אותות הגרדיים. דרך האורגים והכובסים לרשם שם הבעלים על הבגד במעשה רוקם כדי שלא יתחלפו של אחד בשל חברו. ואם הבגד של צמר ואותות של פשתן או אפכא, אסור משום כלאים: תכיפה אחת. תחיבה אחת שתחב המחט בבגד פעם אחת בלבד: אינו חבור. לטמאה ולטהרה, ואם נטמא אחד מהם לא נטמא חברו, ואם הזה על אחד מהם לא הזה על חברו: ואין בה משום כלאים. אם אחד של צמר ואחד פשתים וחברם בתכיפה אחת: והשומטה בשבת. על מנת לחזור ולתפר פטור, ולא הוי כקורע על מנת לתפר שתי תפירות דחייב: עשה שני ראשיה לצד אחד. כגון שהעביר המחט פעם אחת ולא העביר כל החוט, והעביר המחט פעם שנית ונמצאו שני ראשיה לצד אחד וקשרו, דאם לא קשר שני ראשי החוט יחד אינו מתקיים: עד שישלש. שיכניס ויוציא ויחזור ויכניס שלשה פעמים. ואין הלכה כרבי יהודה: השק והקפה מצטרפין לכלאים. אם חתיכת בגד צמר מחברת לשק וחתיכת בגד פשתים מחברת לקפה, וחברו יחד בשתי תכיפות, מצטרפות אף על פי שהן מחברות לשני כלים, ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואינן חבור. והוא הדין אם מחברים לשאר כלים דהוי דינן כמו שק וקפה: